

LIBRI II. SECTIO I. CAPVT IV.

De

Purgantibus non vsitatis.

VT igitur selectus instituatur, operæ pretium est conferre inter se purgantia, & quæ in praxi horum titulum mereantur, quæ minus, dispicere; præstat enim paucis selectis adsuescere ingenium, quam confusis pluribus inerrare. Qui bene distinguit, bene docet, & discit, & medicatur. Qui vero bene cognoscit medicamenta, bene curat.

Sermo vero est imprimis de purgantibus primariis & bases vicem sustinentibus, adeoque omnia & singula non in exilium mittuntur reliqua, satis est, non demandandam hisce primam purgandi provinciam, idque paulo rigorosius, vt tanto magis ad selectum invitentur diligentes.

Sic Terebinthina non tam Veneta, quam Cypria vera vires quidem habet purgantes, ad ℥℥. dosi ab autoribus protracta, qui tamen vsus & dosi paulo est rarior, imo inusitata in praxi selecta & purgandi fine. Adhibetur vero, abstergendi & sanandi vsu, vtiliter in affectibus renum & genitalium, vt calculo, gonorrhœa, &c. vel in bolo cum cassia, vel in colostrum cum ovi vitello redacta. Audit *καροσβίμαχ*, vnde tenerioribus minus convenit. Consultabamus aliquando tres medici de calculo Serenissimæ personæ, vna ventriculi debilitate conjuncta insigni. Medico vno suadente terebinthinam, illo cum symptomate, dissensimus, præsertim in substantia, & delicati palati agra. Alias etiam *MP.* de terebinthina commode vsurpantur.

Polypodium, ab electione quernum, leniens quidem est melancholico humori dicatum, vnde decocta & infusa aperientia melanagoga ad ℥ij. iij, ℥℥. ingreditur, imprimis in affectibus pettoris, tussi, melancholia hypochondriaca & scabie, magis tamen est secundarium & alterans, quam purgans.

Semen

Semen Psyllii mucilaginum basis, ad linimenta pro linguâ fissâ & aridâ, ad vlcera & dolorem, à lacte esulæ oriundum, constituit antidotum, de quo vid. *Rolsinc. l. de purg.* Interno pro vsu, imprimis purgante, exulat hodiè.

Viola quoque relata inter purgantia, procul dubio à primoribus artis inuentoribus ad temperandam purgantium caliditatem & acrimoniam addita, vnde & fl. 4. cord. commodè infusa ingrediuntur purgantia; inde in classẽ ipsam purgantium irrepit. Preparata exin sirupus vel mel viol. in clysteribus conveniunt, Trochisci diaion, seu è violis solutiui exoleti sunt, vim purgandi mutuantes à turpetho, scammon. & mannâ. Semen in emulsione quidem purgat, attamen magis pro remedio efficacissimo ad ischuriam commendatur.

Florum acacia & perscorum eadem ferè est ratio. E *sambucinis* turjones primo vere germinantes acètarium constituunt purgans, sed rusticum, & ut plurimum emeticum simul, quam vim variare quidam volunt pro decerpendi modo, prout *αρω* vel *αρω* id fiat, magis tamen adscribendum id omne dispositioni humorum. Reliqua etiam memorata, vt & *☉* sambuci viridescens, quod in philtis commendant pro emetico, consultius omittuntur, & pro vsu alterante, traumatico &c. adhibentur. De vehementiâ succi radice sambuci vid. *Minder. med. milit. c. 6. p. 225. seq.* De sambuco in genere *Blochwitz. Anat. sambuci.*

Asarum potens est medicamentum purgans & meticum, quo posteriori sine locum adhuc obtinet. Ante aliquot annos cuius huius loci, vir quadratus difficulter mobilis, sumit suastu aniculæ puluerem asari fol. & rad. ad integrum cochlear, inde verò hypercatharsin patiebatur lethalem.

Myrobalani, prunorum peregrinorum species, ab Arabibus in scholam medicam introductæ, quarum quinque genera sunt, *chebula*, omnium maximæ; *curina*, à colore dictæ; *bellirica* galiam vel nucem moschatam æmulantes figurâ & colore; *Emblica* subnigricantes exossatæ & concisæ; & *Indæ*, nigræ, nucleorum corni æmulæ, ossè carentes. Constituunt purgans lenè, vt citrinæ bilem, Indæ melancholiam, non tam ob colorem quàm dulce-

dulcedinem, reliquæ pituitam purgare statuantur. Hæc tamen vis lenitiua seu purgandi adeo exigua est, vt dubitetur fere, num interlaxantia vel adstringentia potius sint referendæ, præcipue cum, *Fragoso teste, med. Ind. Tr. 3. cap. 22. p. 54.* Indi ipsi iis non vtantur ad purgandum, sed ad retinendum fluxum sanguinis & feminis. Temperant & alterant potius humores peccantes, bilem obtundunt, eius modum refrænant & leniter educunt, & post se adstrictionem relinquunt.

Euphorbium, succus arboris seu plantæ potius ferulacæ, C. & S. quarto gradu, ob vires causticas vesicatoria & rubefaciencia ingreditur. Purgat quidem vehementer humores pituitosos & frigidos aquosos, vnde olim in apoplexia & aliis affectibus frigidis, vt & hydropè inprimis, commendabatur. Sed cum acerrimum sit, vt & fætum abigat, & ventriculum erodat, quo nomine, rectè an iniuria, Helmontium empirici nomine culpat *Heerius obs. 25. p. 287.* & tormina immania cieat, vnde virginem, a pharmacopœo eodem propinato, ad mortem fere laborasse nouimus, *consultius eodem hodie, purgandi quidem sine, abstinemus, licet vel acidis, vt succo citri, vel frigidis aliis, vt succo portulacæ, vel oleosis, vt ol. amyg. d. corrigere id vulgo laborent, & ad gr. vii. vel ℥℥. saltem dare iubeatur.*

Opopanax, sagapenum, bdellium, gummi ammoniacum, quæ singula in pilulis de opopanace reperiuntur, gaudent quidem insigni vi deterfiua & humores fundendi, vnde & a *Syluis* in pilulas præscriptæ commendantur; verum notauimus ab illis ipsis facillime tenesinum hæmorrhoidalem oboriri, quod rodant quasi intestina, inprimis cum colocynthide mixta. Præstat eadem ad emplastra seligere, vel interne alterandi & incidendi sine, vnde & ingrediuntur theriacam; vel si purgantibus ea addere placeat, minori dosi, in obstructionibus tenacibus pituitosis,

Lapis Armenus, a patria dictus, licet in Bohemiæ & aliis argenti & auri fodinis reperiatur copiose, tam rarus est in officinis, vt vix decima quæque illum ostendere possit. Vt lapis Lazuli coeruleo, ita hic viridi magis colore, seu ex coeruleo-

Hh

viridi

viridi constat, vnde cum chrysocolla nativa affinitatem habet. Relatus ob acrimoniam veneream, quam secum gerit, inter purgantia & melanagoga olim fuit, lotus & propinatus; verum a recentiorum nemine amplius hoc nomine in praxi æstimatur.

Lapis Lazuli coloris veneti, striis & maculis solaribus interstinctus micans, cum lapide armeno iudicatur conuenire & de ære participare, quo de pluribus legi potest *Exc. Pecblenus noster l. de purg. p. 286.* Hinc etiam multos experitur aduersarios, qui ipsum diffamant, & prauas nocentes ac exculcerantes, lotionem non corrigibiles, eiusdem facultates inculant, vnde etiam ex confectione alkermes expungere eundem gestiunt, quam & hoc nomine aliquando purgare asserunt, quod tamen per accidens sæpe fit, quam in rem vid. *Dodon. obs. med. c. 54. p. 90.* Ast reuera innoxius est lapis, & vires, quas habet purgantes, leues possidet, unaque massam sanguineam purificantem egregias. Si enim corrigatur lotionem acrimonia metallica, quam leuem habet, tuto cum purgantibus melanagogis dari potest, vnde ipsum ad ʒj. cum ana gialapæ dedimus sæpius interdum etiam in robustioribus citra effectum purgationis vllum. Sunt etiam, qui huic lapidi plus fidendum rentur, quam helleboro, in affectibus melancholicis, & in desperatissima elephantias illum experimentis suis nobilitatum commendat *Sealiger. exerc. 272.* Pilulæ de lapide Lazuli, in pharmacopœis descriptæ, itidem sunt exoletæ.

Helleborus duplex est, differentia a radice desumpta, non a floribus, albus & niger. *Albus* inter purgantia exoleuit, ob vehementiam, vnde inter *uoz. Sing.* primum locum tenet, & varia quidem educit, sed potentissime & summa cum violentia. Hic tempore *Hippocratis* potissimum fuit in vsu, vnde ubicunque hellebori mentionem facit idem simpliciter, sine additamento, ibi album intelligit, teste *Galeno 5. aph. comm. 1.* *Helleborus* albus hic potentior longe nigro, vnde & a *Paracelso* dicitur iunior, quod iuniores. i. e. valde ferocientes, vires possideat. Et vomitus quoque potenter ciet, minus sedes, de quo experi-

men-

mentum consignauit *Smer. miscell. p. 565.* vbi refert quendam puluerem hellebori albi, in sacculis coriaceis passim etiam hodie venalem, ad pondus 3ß. (tantum enim pulueris singuli continent,) idque ex modico aquæ haussisse, a quo vomitus proruperunt, aquosi primum, hinc aliquid flavi continentes, infra deiecit semel. Hodie igitur cum sacculis suis pro sternutatorio solum adhibetur.

Non æque hinc patet, quare helleborus ferulaceus dicatur helleborus Hippocratis siquidem admodum segnis est, vnde ad *Θj.* illum dedit *Rolfincius.* Si dicere volumus quod res est, experimenta fere circa helleborum fieri hodie desiere, prostantibus melioribus.

Iris nostras non minus, ac alia exoleta, ob acrimoniam calidiorum minus frequentatur, nouimus tamen cochlearis quantitate cum successu hydropicis propinatum succum; prostant potentiora, & simul mitiora. *Florentina* vero mitissima pro infantibus vulgò vñtata est, seu sola, seu cum aliis miscenda.

Mezerium vtut frutex sit, primo vere in syluis florens, & quoad corticem cum primis commendatus, corrigendum cum aceto; minus tamen in vsu selecto est. Medicina enim rustica est, & sæpe febres symptomaticas inducit, vnde tanti non affirmatur, vt aliis præponatur. Sin in vsum vocanda fuerit, magis in extracto vel infuso id fieri potest. Empirica quædam nobilis pro hydrope curando exhibebat in substantia puluerem corticum laureolæ cum melle & farina, panes inde formando, idque aliquando cum successu felici. Par ratio est pil. de mezereo.

Sic & *rob ebulli ex baccis prolectum* laudatissimum quidem est *ῥοβὸν ἐβουλίου*, vel diureticum & diaphoreticum, cortex vero & semen ventriculo inimica adeoque exauctoranda sunt. Radix decocta cum vino hydropicorum aquas expurgat.

Bryonia quidem non immerito in hydrope commendatur ab *Helmontio in hydrop. ignot. §. 40.* tum quia aperit, tum quia serum hydropicorum euacuat; conuenit & in aliis feri acris vitiis, sed purgandi scopo ipsa quoque stat post principia,

Hh 2

Rhamnus

Rhamnus solutivus, seu spina ceruina, vix nomen retinuit, seu vsum spectemus, succo viridi nauseabundus & minus frequentatus, vel fundamentum in re habens.

Grana tilli & semen ricini vnus eiusdemque quidem sunt profapix, illa siquidem nihil aliud sunt, quam semina ricini, pro diuersis tamen assignantur, quod grana tilli sint semina ricini ex India allata, & forsan alius speciei; semen vero ricini apud nos quoque haberi queat. Siue pro vno eodemque, siue pro diuersis habeantur, perinde est, neque enim in vsu sunt seu in praxi adhibentur a medicis, ob vehementiam & acrimoniam, quod vredinem molestissimam habeant, quæ in pelliculâ intimiori medio loco residente inprimis conspicua est. Adhibent ea adhuc empirici & balneatores, & memini ciuem quendam numero tria adsumsisse, indeque fortiter purgatum. Qui vero vim agendi nosse velit, gustet saltim particulam, inde enim fauces accenduntur quasi summo ardore & intolerabili. Par ratio quoque est *nucis catartica*, quæ cum dictis conuenit effectu, differt magnitudine, est enim maior, de quo præter *Clusium* aliosque legi potest *Sim. Pauli quadrip. botan. p. 548. & 552.* vbi & de granis tilli plura habentur.

Epithymum cuscute est species, siquidem quod apud nos in lupulo, vrta & aliis plantis est cuscuta, id in thymo est epithymum, licet & odore, qui thymum refert, & nodis ac filamentis a cuscuta differat, Creticum & Narbonense eligendum. Fatentur autores omnes corrigendam esse eiusdem tarditatem & siccitatem, vnde reuera si examinentur singula, purgantibus sociatum hinc in classem ipsorummet relatum fuit. Præstat corrigentis & alterantis loco in affectibus melancholicis ad ʒij. iij. ʒʒ. infusis & decoctis addere, siquidem spiritus blande reficit, acorem infringit, serum corrigit, subtilitate sua penetrat & aperit.

Cortex frangule in balneis & vnguentis euporisticis contra scabiem etiam vulgo vsitatus magis. Eadem ratio est *cort. sambuc. sem. & cort. ebuli*, item *rhaharbari monachorum*, quod debilius longe euacuationem præstat, vnde in dupla dosi
præ-

præscribendum censent; in clysteribus habere locum potest.

Patet ex dictis, esse & in his minus vsitatis quandam differentiam, nec tam negatam purgandivim & efficaciam, quam selectum, & quod iis primario purgandi fine non facile utamur.

LIBRI II. SECTIO I. CAPVT V.

De

Purgantibus rariis vsitatis.

RARIVS & DETERMINATE VSITATA vocamus, quæ in praxi quidem locum habent, sed iidem non quotidianum, primarium & catholicum, sed magis in his vel illis calibus & circumstantiis, si quidem selectum attendamus.

Cassia, ad differentiam lignæ, *solutina* dicta seu fistularis, a forma, in cannis enim videnda est filiqua, ex Ægypto & India afferri solita, vnde Alexandrina audit. In vsu est non tota, sed quoad pulpam recens extractam, quæ & *flos Cassie*, item *extractum* audit, semen vero & cortex, & interstitium membranæ non sunt purgantia seu vsualia, quin adstringunt potius.

Temperatæ est naturæ, & blanda, subdulci, mucilaginosæ vi humorum acridinem mitigat, acridinem sanguinis, feri & feminis, & siccitatem corrigit. Hinc *pectoralis* est, in tussi infantum & adutorum, pleuritide; *nephritica*, in calculo & renum ardore, ciens vrinam & vias leniens; in gonorrhœa item simplici & virulenta, vt & pollutione nocturna conueniens. Benigna est, vnde Italis maxime frequentata, & grauidis ipsis concessa, sed lenior, flatulenta & ventriculum laxans; hinc non danda æque in flacciditate ventriculi, fermentatione humorum, flatibus, vt in colica, dysenteria, hypochondriacis.

Hh 3

Pollet

Pollet vero in recessu insigni stimulo, vnde ea & ob hoc non abutendum est, vel promiscue in calculo vtendum: siquidem obseruarunt autores inde saepe ardorem vrinae eiusdemque copiosum profuuium subsecutum. Videri de hoc praeter *Zacut. Lusitanum* meretur *Hildanus l. de Lithotomia vesic. p. 759.* Hinc in mictu cruento & quibus calculus sectus fuit, in diabete & similibus vrinae vitis non aequè prodest, sed cauenda est. Datur $\mathfrak{z}\mathfrak{v}$. $\mathfrak{z}\mathfrak{j}$. & amplius.

Tamarindorum pulpa cum *Cassia* conuenit quoad laxandi effectum, differt, quod acidula sit, & non tam laxitatem quam adstrictionem post se relinquat; separata itidem a villis seu filamentis & nucleis. Frequenter cum *Cassia* miscetur, eadem gaudens dosi, vt altera alteram quasi corrigat.

Acidula sua qualitate simul fermentatiua laxat quidem, sed simul acrimoniam biliosam mitigat, vnde in febribus, haemorrhoidibus fluentibus, gonorrhoea, ictero, hydrope &c. conuenit, sitim sedat, quin & *Ram* \mathfrak{z} is extrahit, quod *Mysichetus* in primis commendat, vim aperitiuam & roborantem adaugens.

Manna, cum epitheto *Calabrina*, a patria, vel *electa*, id est, candida, duriuscula, dulcis, facile liquefcens masticatione, dicitur, licet etiam inter *foliosam* seu granulatam, & *ramosam* seu mannâ corporis, & *masticinam* distinguant, respectu partium arboris ex quibus collecta est, & bonitatis. Non tamen est lachryma arboris, v.g. fraxini, quod *Donatus ab Alro mari* & *Clusius* contendunt; sed mel arboreum concretum, ex iisdem principiis ac mel compositum, cum quo maxime conuenit, a coagulatione salina firmiorem consistentiam sortita, participans de rore & arbore. *Maguenus l. de Manna c. 12. p. 66.* eius principia ponit: ceram primigeniam, mel primigenium, halitum roridum, $\textcircled{\text{O}}$ & $\textcircled{\text{O}}$ *cum. More dulcium condit sal acidum, hinc fermentatiuum & abstersiuum.

Prodest laxandi virtute in infantibus, ita tamen, ne adfit dispositio epileptica, in aliis quoque per se data ab $\mathfrak{z}\mathfrak{v}$. ad $\mathfrak{z}\mathfrak{j}$. \mathfrak{ij} . Prodest scilicet, vbi dulcibus locus est; nocet, vbi eadem non

pro

profunt. Hinc pituitam liquat, & ad aluam blande diuertit fluidiorem redditam, demulcet acrimoniam, lenit & abstergit in primis pectus & bronchia pulmonum, bechica & arteriaca, vnde in tusſi, raucedine & aliis aſperæ arteriæ vitiiſ prodeſt.

Conuenit & in obſtructa aluo a ſiccitate, vnde & conſerua roſarum mannata commendatur, deſcripta a *Sennerto in Inſtit.* item in morſulis datur, tabulata ſeu in morſulas redacta, de quo vid. *Schröderus*.

Minus prodeſt in febribus acutis & ardentibus, vt & pe-ripnevmonia & pleuritide; minus etiam ventriculo debili & pi-crocholis, nec variolis, morbillis, diabete &c.

Turbith, ſeu turpethum, itidem ex Arabum inuento cla-rum, cortex eſt albus, lignoſus & reſinoſus ſeu gummatoſus, ra-dicis exoticæ, iuxta nonnullos Thapſiæ, cum pro vna eadem-que exhibeatur, plantæ lacteſcentis ſui generis. Eſſe nucleum interiorem radicis ſcammonæ, vel ſaltem ipſi ſimillimam tradit *Scapel. comm. in Theophr. p. 1045.* qui latius de eo videri me-retur.

Communiter in electionis ſignum album præſcribitur, magis tamen gummoſitas præualet; calidum eſt & acre, vnde humores pituitoſos valide purgat, neque etiam niſi in humidi-oribus & fortioribus, vbi humores liquandi fuerint, æque locum habet, præprimis in pulvere, vnde cum zingibere in India con-dit. In ſcrôphulis commendat *Sculter. obſ. 31. p. 90.* Per ſe raro vel nunquam datur; ſpecies vero diaturbith cum rhabarb. more aliarum confuſæ ſunt, & licet ſtomachicis, zingibere, maſtiche, cinamomo, anifo corrigantur, ventriculo tamen inimicum eſt medicamentum & tormina facile excitans. Alii cum aceto cor-rigunt & ſic in uſum vocant, quod commodius, vel etiam extra-ctum parari inde poteſt. Verbo, vel in infuſo, vel in extracto, mitiori & reſuſa ſic reddita acrimonia, tutius uſurpari poteſt. Ad vermes dilaudat *Heerius obſ. p. 293.* qui lumbricis eiiciendis aptiſſimum ſemper inuenit.

Cnicus ſeu Carthamus. crocus ſylueſtris, *Caffio* ad diſſe-rentiam croci genuini dictus. Dicitur Carthamus ab Ara-bico

bico ^س قس طم non vero, nisi abusive, *δὲ τὸ καθύπερθε, ἀ πικρὸ γάνδο.*

Eliguntur purgandi sine sola semina eaque recentia, albicantia, succulenta, medulla candida & pingui referta. Mite est medicamentum, cum leni amaritie in oleosis partibus acrimoniam lenem salinam condens, vnde humoribus serosis coagulatis incidendis & attenuandis aptatur. Speciatim in affectibus peccatoris, asthmae, tussi, hinc & anasarca, colica, quartana convenit.

De *matalista*, minus nota alias radice, latius egimus & sententiam nostram tulimus *diff. de Gialapa*, quod nempe sit gialapæ species tertia, quam matlaliztic Indi nuncupant, ex quo facile Europæus *matalistæ* vocem formaverit. Primus eius meminit *Joh. Bauhinus hist. plant. l. 15. c. 26.* qui Duci Wirtenbergenfi nomine radicis purgatiuæ Indicæ *matalistæ* missam scribit, procul dubio a seplafario, aduecta ex America, successiue innotescente mechoacanna, gialapa & hac ipsa, sed quod gialapa palmam præriperet, minus hinc curata. Nonnulli putant, esse hanc eandem cum radice *Quimbaya* Hispanis dicta, descripta ab iisdem, & nominatim *Fragoso fin. cap. de rhabarb.*

Æmulatur radix forma bryoniam aut mechoacannam albam, qua tamen villosa seu fibrosa & consistentia magis dura est, fibris quasi ligneis constans. Gustu quoque conuenientiam aliquam cum mechoacanna demonstrat, extracta cum *Vi* essentiam flavescens præbet, mediæ virtutis inter gialapam & mechoacannam, eadem dosi danda.

Hermodyli licet à *Foresto* reiiciantur *l. 1. p. 797.* nec iis vtendum putetur nisi in valde robustis corporibus; attamen inter *dragmæ* a nemine, quod sciam, referuntur, quin mitiores potius sunt & seigniores. Radix est Colchici non venenati, cordis figura fere conspicua, non acris, mordax, sed farinaceum puluerem largiens. Determinantur vero communiter ad affectus arthriticos, item luem Veneream adstrictione inde consequente ob partes terreas. Sero debitum est medicamentum, uti radices fere

fere bulbosa omnes eidem vel demulcendo vel acuendo faciunt, præterea etiam omnes fere tales radices nauseam cient. Præstat eandem vel in puluere dare cum aliis, cum tarde operetur, & nauseam ventriculo creet, vel infuso pro vino ad ʒij. vel ʒʒ. Pil. de hermodact. crudiores sunt. Puluis hermodactylorum compositus describitur in *pharmac. Londinens. p. 177.* sociatus pulvere ossium human. calcin. qui ipsi communiter eodem fine commendantur in podagra, alcalina scilicet vi, non alia.

Infamium medicaminum, seu fortiorum & violentorum, potius exemplum præcipuum præbet *colocynthis*, fructus seu pomum excorticatum cucurbitæ syluestris, aloë contra amara, unde etiam contactu & affrictu saporem hunc cum cultris, orbibus, & manibus communicat.

Noxæ, quæ inde producuntur, in primis sunt cum reliquis *ἰσχυροῖς* communes, rasio intestinorum, tormina immania, sanguinis prolectio seu dysenteria ipsa. Quem in finem antiquitas antidota & correctoria opposuit *viscida & glutinosa*, unde trochisci *alhandal. i. e. de colocynthide enati sunt*, quod ipsum quoque non penitus contemnendum est, cum impediatur ac obtundatur paulo acrimoniam. Oleosa vero commodum eo casu esse remedium, obseruatione insigni probat *Tulpius l. 4. obs. 26. p. 318.* referens bibisse quendam trium pomorum colocynthidis decoctum, inde tormina & sanguinis profuuium vehemens passum periculum vitæ subisse, euasisse tamen epoto multo oleo eodemque infra copiosius infuso, unde dictum factum refrænata fuit effera medicamenti erodentis vis.

Neque tamen ob hoc ipsum vel *colocynthis* vel alia in genere similia violenta penitus sunt reicienda, quin & de iis in vniuersum; valet ubi virus, ibi virtus. Duro nodo durus quærendus sæpe cuneus. Non minus rebelles & indomiti dantur morbi, nec minus & humores viscosi, glutinosi, vix mobiles, qui leuioribus non auscultant; morbis igitur talismodi chronicis ac rebellibus, humoribus crassis & immorigeris merito opponuntur & inter alia colocynthiaca. Hinc conuenit in hydrope, colica, a pituita vitrea, asthma, mania, melancholia, lepra,

lepra, scabie, apoplexia & affectibus aliis soporosis. Unde & ipse *Helmontius l. dispens. mod. 1. 48.* colocynthidem vocat chronicorum curatricem egregiam, ob vim resolutiuam extrahensam, si sale circulato corrigatur.

Vt itaque inter agens & patiens requiritur proportio, ita tum in his casibus, tum etiam corporibus robustioribus & integris viribus, quin ubi vires quasi accidendæ sunt, ut in mania, habet locum; in debilibus vero hæmoptycis, phthysicis & rarioris texturæ aliis, item pueris, senibus, puerperis, prægnantibus, inadæquatam fuerit & inconueniens remedium.

Facta etiam correctione & accisa vehementia tuta sunt, *Spasmodia* hæc magis. Correctio fit plenior quidem in extracto, cum acidis quoque ipsis; tutius ergo præcipue est extractum retusior item vis est in infusis, in clysteribus neque enim in substantia dare consultum est. Spectat huc confectio *Hamech*, de quo videatur *Solenander in consil.* ubi pluribus contra colocynthidem inuehitur, ut & vitæ aureus *Rul.* facta extractione, troch. cum \mathcal{V} i, sed ingrator. Mitiora quoque singula oportet reddantur, dosi accisa & minori, ut contra ea si trochisci quoque ipsi dentur in forma pulveris, maiori præbio, exinde sæpius convulsiones secuta fuere. Hinc *Spasmodia* ipsa hæc si non per se, tamen cum aliis & inprimis in extractis panchymagogis locum habent eximium. Imo & ipsa quoque partium diuersitate variat in vi colocynthis; Semina enim ipsa pulpa mitiora sunt. Memini chirurgum quendam egregie purgasse plurimos lue venerea laborantes solo infuso feminum colocynthidis cum cerevisia facto. Bibitum infusum colocynthidis a studioso scabioso multos humores adustos euacuabat.

Fortiora mediæ huius classis stimuli loco commode & magis inseruiunt reliquorum, ut mitiora lenientium, & inprimis in pilulis. Hinc si indicatio sit, præter alia dicta, menses citare, vermes necare, commode purgantibus pilulis addere licet trochiscos & extractum troch. alhandal. Obseruavi aliquando gr. v. trochisc. horum cum gialapæ gr. xv. loco stimuli data nil effecisse tamen. Inter epomphalia exterius adhibenda *Spasmodia* mitio-

mitiora quoque sunt, vnde ☉ diacolocynth. inter illa locum habet.

Helleborus niger inter purgantia olim communissimus fuit, vnde & in prouerbum abiit, helleborum capere, ire ad Anticyras; hodie vero itidem ad determinata magis pertinet. In vsu est radix fibrosa, quo ipso ab albo etiam commode distinguitur. Licet vero ex obseruatione *Manardi l. c.* & aliorum non tam vehemens sit sine dubio, & noxæ exinde ortæ communes videantur cum aliis omnibus; cum tamen mitiora in vsum introducta, sensim euiluit, & morbis grauioribus capitis, epilepsix, apoplexiæ, melancholix, manix, vertiginî & atrabiliaris aliis, lepræ, scabiei &c. destinatus magis fuit. Legi meretur de eodem *Tirmaus l. 7. cas. 6. p. 312.* vbi tamen *Andreas Knöphelio* minus fauere videtur, odiose recensens, a præscripta potiuncula cum extracto hellebori nigri mixta intra septem horas mortem fecutam.

Valent de eo quoque plurima iam sub colocynthide dicta, adeoque certum est & vsitatum in praxi, præscribere fibras hellebori nigri in nodulis ad ʒij . vel ʒʒ . quoque innoxie. Extractum quoque commode miscetur pilulis. In libello Germanico empirico recensetur remedium curandæ manix, si extractum hellebori nigri per decoctum cum ∇ simpl. factum & despumatione depuratum quotidie ad g.j. vel alterum detur. Nempe helleborus acuit non solum purgantia reliqua, verum & alterantia. Exempli loco sit oxymel helleboratum, quod plenis buccis dilaudat *Hoffmannus l. de med. offic.* ingreditur vero in id vterque helleborus, fibræ integræ nigr. ad ʒij . & cort. albi radicis ad ʒʒ . vt taceam dauram *Paracelsi*, qui heroem vocat ad quatuor morbos cardinales, & puluerem fol. helleb. nigr. cum sacch. contra vertiginem.

Efulam maxime *Rulandus* celebravit vsu suo. In vsu est cyparissias, succo lacteo acri, verrucas delente & exulcerante, acrimoniam suam probans, & quidem magis quoad cortices *Ἐντεριζομύρον*, minus in substantia. Licet enim quidam conferuam ex floribus parent purgantem, alii vero puluerem cor-

ticis commendent, tum solum, tum cum aceto correctum; est tamen id omnino rarius, unde & spec. diaesulæ Myns. minus receptæ sunt in usum, quas in febribus intermittentibus & infirmitate ventriculi commendat. Frequentius præ reliquis est extractum esulæ, seu ex succo paratum, seu ex cortice. Est velut Europæorum scammonium, neque enim dubito, si quis succum lacteum resinofum extrahere & depurare hoc pacto cum. Si velit, habiturum illum remedium scammonio par, & stimuli loco commode inferniens, præcipue in morbis a serosa colluvie oriundis, vt hydrope &c.

Eletertum, alias pro omni vehementi agitatorio seu purgante sumtum, strictius paulo & κατ' ἐξοχὴν notat succum cucumeris asinini, qui hodierno usu non tam crudior & sponte effluens colligitur, quam coctione cum aqua, unde extracti formam magis æmulatur. Seriducum est excellentissimum, humores tenues serosos etiam extrahatos & subsistentes purgat, præcipue si ab errore externo vel acidulis id ortum traxerit. Datur itidem loco stimuli & in pilulis magis; extractum quidem spissum ad gr. ij. iv. v. liquidum vero ad ʒss.

Gratiola, hyssopo affinis magis quam centaurio, quod *Bauhinus* vult, amaricante sua & laxante virtute in morbis itidem chronicis, tertiana, quartana, cachexia, maxime vero in hydropo usitata est, item in vermibus, magis tamen in infuso, extracto, & cum aliis.

Soldanella seu brassica marina, licet nihil præter nomen cum brassica habeat commune, foliis asari, similacis species, seu convolvuli, aperit, abstergit & purgat humores serosos violenter, quod pleraque alia ἐγγραφαὶ faciunt, etiam soli fere hydropi hodie debetur, præscribenda in infuso vel decocto ad vnam vel alteram drachman.

Elegans vero locus de soldanella alpina extat apud *Ruland*, *sim. apol. contra Obernd. p. 67.* vbi ad hydropem & ictericos summe laudat, contra Oberndorferum, qui scripto suo contrario late etiam de ea agit, sed illam reiicit. Grates omnino debentur *Rulando*, qui experimentis nobilitatas vires primus detexit

detexit publice, & merito soldanella marinæ substituit. Ipsam vero plantam describit *Camerar. in Epit. Matthioli.*

De *Gummi Gutta* integrum librum scripsit Lotichius, nihil tamen peculiare quoad experimēta chimica disquirat, contentus curiose nota de eodem colligere, item *Rosenberg, rhodolog. part. 2. c. 22. & Reuden. cit. a Ionstano & Höchstettero dec. 3. cas. 1. p. 180. seqq.*

Pluribus gaudet nominibus, singulis tamen fere cum guttæ & gummi addimento. Frequentissimum nomen est gummi guttæ, vel g. g. laxatiuum, quod ad podagram, barbaris gutta dictam, proficit, ex prima commendatione; item gutta Cambodia. Innōuit itidem sub huius seculi initium circiter ex vtraque India, vt communiter statuitur, aduehi solitum, vnde alii ex Sina asportari adfirmant, alii ex Peru, vnde gummi de Peru seu Chrysopus Peruanus audit, id quod constanter sed frustra forsā negat *Höchstetter. l. 1. p. 183.* Cum vero in aqua & si soluatur, merito est gummi-resina, succus seu lac citrinum ex flauo rubens, vel subaureum & ultra sulphureum adscendens, vnde & ad pigmenta adhibetur,

Sed cui vegetabili debeatur, (falso enim de antimoniatis participare scribitur,) incertum quidem, vix tamen ex ricino Indico, quod *Bauhinus* vult, neque enim color vel sapor respondet. Rectius e tithymali specie arcescitur, quod *Bomius* scriptor Indicus egregius asserit, lacteo colore per crocum Indicum vel curcumam verso. Sunt qui e Beidelfar Arabum parari asserunt. Artificiale talismodi esse, etiam figura ostendit.

Notabile est de hoc, (1.) quod, licet colorem saturatum possideat tingentem, inde tamen feces non tam tinctæ, quam serosæ excernantur. (2.) quod *ava* & *vāro* purget, quod mediam inter fixam & volatilem habeat acrimoniam salino-sulphuream, inprimis crudum, vel non correctum, vitriolatum enim & magisterium præcipue in pilulis minus id facit. Hæc enim, vt & sandalinum, rosatum, supinare ventriculum minus solent. (3.) quod *oli* quidem habeatur corrigens genuinum, addi-

tus vero eidem virorem ingratum conciliet, vt taceamus, alios quosdam cum vino maluatico vel præparare, vel exhibere; hinc in potionibus minus commode, nisi in firupis solis, vna præscribitur.

Exhiberi quidem potest g. g. etiam per se, seu dosi primaria, ad gr. vi. viii. x. inprimis in magisterio, tanquam correctiori, neque enim vltius nisi in robustissimis facile ascendimus, id tamen magis determinate, in morbis a serosa colluvie oriundis, nominatim in hydrope, arthritide, ictero, febribus, asthmate & primis viis pituita obsessis, item in scabie humida, lepra, pruritu &c. experimentis hanc in rem dudum factis & receptis hæctenus, quod autores primi, *Baubinus, Lotichius, Höchstetterus* alique, vt & *Simon Pauli*, qui ancillam hydropicam hoc pacto curauit, assatim demonstrant. Frequentius vero in & extra illos casus datur secundario sine, stimulandi scilicet, cum gialapa, scammonio, in extracto panchymagogo & aliis.

Quando *mercurius dulcis* inter purgantia memoratur, probe curandum est, vt nomini suo sit conueniens, i. e. acrimonia corrosua omni exutus vnde genuinus præparandi modus nisi obferuetur, necare potest hominem, vel tristissima excitare symptomata. Triste huius rei exemplum anno 1669. contigit prope Tubingam Svevia. Consultitur medicus celebris pro valetudine filioli Pastoris cuiusdam nondum bimuli, qui per aliquot hebdomadas male habuerat, cum calore p. n. & epilepsia vno altero que insultu; inde restituitur, præter phlegma pectori impactum, & vt videbatur, nidum verminosum. Educentis his præscribitur sequens medicamentum: R. $\frac{1}{4}$ d. sexies sublimati gr. xij. g. g. mag. gialap. ana gr. iij. M. F. pulv. Assumendo hoc cochlear argenteum statim nigrore affectum intus & extus, os vero infantis albidum & exulceratum seu pustulosum redditum; inde anxius statim sudor, vomitus pituitosus & hinc cruore mixtus secutus, cum roncho & rauedine, morte eadem die circa vesperam secuta. Post mortem, facta sectione, erosus fere sinistra superiori parte ventriculus, præter alia, repertus fuit. Inquisitione facta Pharmacopæus, doctus & pius habitus, iuxta sequen-

quen

quentem descriptionem medicamentum præparatum edicit: R. $\frac{1}{2}$ purif. $\text{O}l.$ exicc. O torref. ana: Mentur . R. huius M^{ri} f^{f} . O torrefact. z^{vj} . $\text{O}l.$ ad rub. calcin. z^{ij} . sublimetur secunda vice. Tertio cum O torref. z^{vj} . tritum sublimetur. Hinc sublimatum hoc modo per se ter vel quater rectificatur. Consulta super hoc Facultas nostra a Senatu Academico Tubingensi respondit merito, z^{ij} um hunc non fuisse dulcem, (oblato etiã simul specimine,) sed potius z^{ij} um M^{m} atum simpliciter, adeoque venenatum. Tanti est nosse sinceram præparationem! Nullus scilicet z^{ij} dulcis hunc titulum meretur, nisi qui ex z^{ij} M^{to} cum z^{ij} viuo ana fuit euectus, inter mortuis hoc pacto paruculis acuminatis salinis.

Determinatur z^{ij} dulcis, his positis conditionibus, ad z^{ij} M^{m} feri quamcunque, eiusque acrimoniam & ichoref. entiam, tum in hydrope, quo titulo etiã a *Para. c. fo* fuit commendatus, & feliciter adhibitus non raro; tum in scabie, lue z^{ij} ea & aliis, siue saluandi sine perfecto, siue laxandi & dirigendi solum, vnde & in gonorrhœa & vermibus abigendis infumitur. Præstat vero eundem minori paulo dosi exhibere, neque enim vel fortis est adeo, quin segnis & a reliquis extimulandus; vel soli purgationi debitus, siquidem tunc saluandi potius scopo prodesse potest, repetita per aliquot dies dosi, gr. v. vi. vii. cum extract. scorzon. lign. sanct. &c. in pil. redactus. Præstat vero in infantibus tenellis vel abstinere omnino ab eodem, quod tenerius sit ipsorum serum, vel dosi non excedere, nec temere ipsum propinare.

LIBRI II. SECTIO I. CAPVT VI.

De

Purgantibus vsitatoribus & selectis.

Decantatissima est inter Lenientia *Aloe*, succus herbæ cogominis, sed non Americana, quæ amara non est, sed Indiæ orientalis, quam & Græcam vocant, cuius succus & fla.

& flavescent & amaricans etiam in nostris aliquando hortis
visitur.

Differentia *ἰσῆ*, *χυλῆ* & *δακρύς* differentiam etiam præ-
parationis & consequenter eius velut specierum patefacit. La-
cryma enim est sponte exsudans & concrevens gummi, resina,
vel gummi-resina, *χυλός*, succus, qui incisione exstillans con-
crevit; *δακρύς*, qui exprimitur, participans de purioribus & im-
puris paulo particulis. Hinc *socoterina* aloë optima est, magis
de *χυλῆ* participans, succus depuratio, subtilior & quasi flos
eiusdem succi, dicta ab insula Indiæ orientalis, Socotera, è Geo-
graphicis tabulis bene nota, non quasi succocitrina, iuxta *Fuch-
sium*, vel succocedria, quod utrumque *Salomon Albertus* opina-
tur, *orat. de anat*; vti a patria quoque dicitur opium Thebaicum,
manna Calabrina, myrrha Orontea.

Post hanc altera quoque *hepatica*, a colore & figura, qui-
bus hepar æmulatur, dicta in usum vocatur; *Caballina* vero tan-
quam recrementum vltimum pro caballis merito veterinariis
relinquitur, neque in officinis extat.

Cum ergo purgans sit eximium, & fel quasi externum
quod fellis defectum optimè resarcit, iuxta has suas qualitates
etiam modificatur. Ratione enim partium amaricantium ven-
triculo est amica, vermibus lumbricis & putredini omni inimi-
ca, tantoque magis putredini resistit, quo magis vna est empla-
stica & balsamica. Vulpes verò, lupos & canes necare scribi-
tur, forsàn quod, cum sicciora sint hæc animalia, vis irritativa
magis cum nervis communicetur & archeum exturbet. Experi-
mentum cum vulpecula fecit *Scaliger. exerc. 278. §. 12.* qui vidit
illam aloë cum carnibus devorata extinctam.

Ob partes resinofas emplasticas dictas exterius adstringit
ficcat, consolidat, in vulnere arteriarum a *Galeno* ipso com-
mendata.

Ob partes acres resolubiles gummeas ita dispositas stimu-
lat, aperit, purgat, detergit adeoque feces ad exitum disponit,
vnaque bilem & pituitosas partes educit. Prodest ergo vbiacun-
que sanguinis particula balsamica sunt restauranda, & volati-
les

les in motum citanda, in cruditatibus cum primis acidis & pituitosis a crapula & aliunde ortis, cachexia, chlorosi mensium & hæmorrhoidum suppressione, quarum sunt specificum. Hæmorrhoidibus suppressis laborans duobus curabatur remediis, pulvere cachectico, & elixirio propriet. Prodest humidioribus tum quoad totum, tum quoad intestina, siccos vero, nisi teneriori textura villorum & sensu polleant, vix mouet. Prodest in nauſea, ipsarum quoque prægnantium, & vomitu.

Nocet vero siccioribus & senibus, nisi præsentia humorum in primis viis stabulans id vrgeat, ventriculo calido & sicco, hæcticis, tabidis. Nocet, vbi acrimonia sanguinis exitum affectat, in hæmoptysi, mensium & hæmorrhoidum fluxu, & similibus.

Refert *Beza in vita Caluini*, ipsum ex crebro eius vsu in hæmorrhoides vlcerosas & sanguinis exſecrationem incidisse. Et ab vsu adulto pilularum Francofurtensium quarta fere pars eorum, qui iis vsi sunt, obseruata fuit hæmorrhoidibus correpta. Experiri id quiuis potest, si continuare vsum eiusdem per aliquot dies sustineat, tenesimum saltem hæmorrhoidalem excitari. Vnde frustra est *Fuchsium l. 1. parad. c. 1.* vbi id negat, confundens externum vsum cum interno. Facit id (1.) ob acrimoniam cum purgantibus aliis communem; (2.) quia pituitam detergit, adeoque nudat magis vasa; (3.) quia bilem una promouet, & ad partes inferiores deriuat, quæ ibi subsistens stimulat. Obseruatumque a nobis est alibi, hæmorrhoidum immodicum fluxum a copia bilis obortum, dato quippe purgante ex gialapa, eadem manifesto excreta id ad oculum patuit, cessante hinc fluxu.

Aloe etiam somnum citat, non solum mediate ex ventriculo educendo quicquid turbare illum crudorum humorum possit; sed etiam alia ratione, quatenus partibus sulphureis resolubilibus gaudet.

In vsum vocatur non tam cruda, nec in puluere, quam præparata & in pilulis; ita enim amarities occultatur, quam *Musa l. de herb. beton. in præfat.* auersatur, vnde aloes & absinthii ait, non est tantum sentire auxilium, quam vt amaritudinem

dinem sentias. Lotam vero, proprie sumpta voce, iam dudum Galenus notauit *l. 3. simpl. c. 15.* aut debiliter aut plane non ventrem subducere. Optime vero menstruis aqueis extracta quorsum & succus rosarum vel violarum pertinet, vel melius adhuc cum martialibus aliisque confermentata, vnde dotes eius optime venari & quasi clauē quadam licet eruere.

Minus aloeticis fauent *Scaliger & Hoffmannus*. Ille Ebnfinam & Mesuen secutus, loco supra citato, plurimos se exemisse scribit a pernicie manifesta, in quam coniecti erant aloes vsu a medicis & empiricis. Hic vero *l. 1. de med. offic. c. 3. p. 8.* negat ante cibum vel cum cibo adsumenda aloetica, & vidisse se addit, in iis, qui de nocte capiebant, obortas cacochymias degenerasse in febres malignas, quarum finis mors. Abusus reuera nunquam tollere debet vsu.

Emulatur aloē bilem sapore, qualitatibus & effectis: balsamum est bilis corporis, balsamum naturæ aloē, vnde emulari recte iubet *Simon Pauli quadrip. p. 246.* chirurgorum solertiam, qui cauendum suadent, ne nimis extergantur vulnera, alias cambium quasi tollitur; ita aloeticis non extergamus mucum *intestinarum plus quam par est.* Tantum abest vt laedatur hepar commodo vsu, & lymphā non destitutum, vt aloetica cum cibis data noxas dictas excitent; vt potius contrarium toto die experiamur. Facit huc, quod olim maiori dosi eandem dabant, a ʒʒ. ad ʒʒj. quam dosin & *Jonssonus in syntagm.* retinet vnde facilior lassio, hodie vero obseruatum est, minori quantitate assumptas pilulas, pro resolutionis facilioris modulo, efficacius operari, quam maiori dosi, minus resolubili. Est igitur lenientium apex, indemnis & innoxia, ipsis quoque & imprimis utilis infantibus, in febribus & alias; vnde hodie pilula *Francos. Glassianæ* & alia magni nominis sunt, hypochondriacis ipsis utilissimæ, modo non viscera arefescant & caleant salina acrimonia. Vbi bilis abundat, minus prodest, contra vulgatam hypothesin, citra humorem nempe serosum, vnde hecticis, hamoptycis &c. minus conuenit.

Et fungis medicis nobilissimum est *agaricum*, a patria prima,

ma, vt putant, Agaria Sarmatiæ regione, Asiæ confini, dictum, licet a quibusdam radicis nomine veniat. Dicitur agaricum sine additione alia, præterquam albi epitheto, qui electionis character est, vt ad similitudinem huius lac Lunæ audit agaricum, petraeum. Fungus vero est laricis, quæ & Terebinthinam Venetam seu refinam lariceam fundit, quando in cariota arbore sal volatile fatiscit, deuiat ex archei ordinario iugo, & occasione humoris extranei cum particulis terreis efflorescit, ex Alpibus, & vicinis locis aliis adferri consuetum.

Optimum hinc *album*, quod, communi contradistinctum, hinc electum dicitur, sapore est $\lambda\upsilon\kappa\iota\pi\iota\mu\pi\omicron\rho\upsilon$ a dulcedine subamaricans, (quod vtrumq; acrimoniæ salinæ resolubilis signum est,) leue, raro ac friabili corpore; noxium nigrum lignosum.

In substantia quidem non datur, præterquam trochiscatum, partim ob leuitatem, ob quam ventriculo minus gratum est; partim ob segnitiam, vnde & nausea retundi & acui debet, tum purgantibus, tum aromaticis. Reuera enim aromatica, calore excitato, menstruo ventriculi obedientiora reddunt medicamenta purgantia.

Vi texturæ laudatæ serum in coagulum abituriens fluxile reddit, & in motum citatum excretioni aptat, morborum catarrhalium remedium; hinc in coryza, defluxionibus catarrhalibus, asthma, tussi, febribus quotidianis & lentis, a cruditate fosis prodest; item in hydrope, cachexia, fluore albo, mensium suppressione; vt taceamus communem cum purgantibus aliis vim anthelminticam, & attributam vim alexipharmacam, vnde theriacam ingreditur, quam & Galenus ipse confirmat l. 6. de simpl. c. 6.

In vsu habemus præscribere agaricum trochiscatum, vel sibi relictum in nodulis ad \mathfrak{z} . \mathfrak{z} j. \mathfrak{ij} . in decoctis quoque & clysteribus, in quibus in petia, recepto vsu, ligari solet, tum propter leuitatem, tum, quæ ratio videtur præcipua, vt exprimi hoc modo possit, & vis purgans tanto magis cum decocto communicari. In extracto quoque datur commode cum purgantibus miscendum, vt in extractis panchymagogis. Electuarium

hieræ cum agar. in clysteribus, pro dicto scopo vſtatis, quoque locum habet.

Mechoacanna, seu sola sine epitheto nominata, καὶ ἰζορὴν, seu ad differentiam gialapæ, quam nigram vocant Mechoacanna *alba*, dicta est a patria, prouincia America, item rhabarbarum album a virtute. Præter scriptores Indos videri de ea potest *Oberndorff. contra Ruland. p. 58.* vbi radicem hanc anno 1524. primum celebrem factam esse & longo tempore post ad nos allatam ait. Scripsit etiam ante centum fere hosce annos de eadem cum aliis *Job. Wirrich. p. 113.* vbi refert ex Indicis relationibus inuentionem eiusdem adscribendam medico Indo, qui ægrotanti monachorum prouinciali, ut vocant, propinata hac radice sanitatem restituerit, vnde fama ad alios perlata, Hispanis, Lusitanis, indeque reliquis Europæis innotuit.

Consentiunt plerique radicem hanc ressellatim sectam, interiorius & exteriorius albescentem, inspidam, inodoram, (respective) cortice cinereo, esse conuoluuli seu volubilis speciem, vnde a *Bauhino* refertur ad bryoniam, cuius tamen radix multum differt a radice Mechoacannæ.

Ob benignitatem applausum merita est insignem, diu, ante inuentam gialapam, in folium quasi euēcta, attestante vſum experientia, præcipue in delicatis, infantibus ipsis, hinc & in hydrope seorsim, ictero, colica, asthma & catarrhis: idque tanto magis, quod adstrictionem post se relinquat, vel potius nulla heterogenea inimica qualitate sit sigillata.

Dari potest tum in substantia, minori tamen potius dosi a ℥j. ad ℥ij, præstat enim acuire aliis; tum etiam frequentius quasi in infusis & decoctis, ad ℥ij. ʒj. ij. prescribi solita.

Rhabarbarum laudatissimum pluribus seculis fuit in scholis medicis, adhuc parum notum quoad plantam, indicio manifesto dissitissimæ patriæ. Vtut enim *Kircherus in Sina illustrata* plantam depingat, quam vulgo & botanici in hortis colunt, rhabarbari veri nomine, non tamen vel qualitates vel vires respondent, vt bonus ille Pater, qui asseuerauit Kircheri genuinum

num

num id esse, procul dubio minus in hoc certus fuerit, nisi velimus dicere alio sub sole calentem herbam differentem producere radicem, contra ac alia faciunt, quæ apud nos iam indigenatum accepere.

Notare hinc operæ pretium nomenclaturam. Rha vel Rhei vox Dioscoridi & Galeno nota est, addita hinc, ad differentiam rhapontici, barbari voce.

Communiter creditum fuit, dici rha a fluuio cognomine, qui hodie Volga dicitur in Tartaria. Ita *Ammianus Marcellinus* l. 2. p. 232. Tanai scribit, rha vicinus est amnis, in cuius superficialis quædam vegetabilis eiusdem nominis gignitur radix, proficiens ad vsus multiplices medelarum. Hodie vero innotuit, omne rhabbarum ex sinis ferri, siue maritimo itinere per Belgas, Hispanos aliosue eo nauigantes, siue pedestri itinere per Tartariam & Muscouiam. Adeoque constat rheum Barbaricum dici, non quod in Barbaria crescat, sed quod a Sinesibus in Indiam, inde per Barbaricum sinum aliasque regiones ad nos adferatur, vt ait *Stapel. comment. in Theophr. l. 9. p. 1018*. Videatur idem latius *l. c.* & *Bellonius* aliique omnes id confirmant, Alexandrinum vero dicitur, vt & sena Alexandrina, præcipue ab emporio commerciis celebri Alexandria, vnde olim afferebatur solum, hodie vero etiam ad differentiam rhabbari monachorum dicti, quæ radix est lapathi palustris maioris.

Affertur rhabbari electi radix magna & crassa, funis vestigia præferens, ad exiccandum vsurpati, cortice exterius nigricante de raso striis videntibus fluedini intertexta, odore sui generis, sapore subamaricante, cum leni adstrictione, masticata ori offerens quasi particulas glutinosas, cum terreis confringibilibus remixtas, quod etiam *Septalius* iam notauit l. 9. animadu. 125. vbi confracto eodem solis radiis exposito aliquid gummosum & splendescens se vidisse ait; cæteroquin non lignosa, non verminosa, sed ponderosa tamen & minus compacta.

Ex his, seu textura particularum & effectu, constat acrimoniam salino-sulphuream condere rhabbarum sub amaritie terrenâ & viscedine lenta, adeoque ob diuersitatem partium ge-

minum edere effectum, laxantem quidem seu purgantem benignum, ratione partium acrium salinarum, & adstringentem ob commistas partes terreas & austeriusculas, illas modificantes.

Prodest hinc vt *purgans* selectum benignum & catholicum generatim, vbi laxandum fuerit, etiam per se masticatum vel in puluere adsumptum, neque enim correctione eget, nisi aromatica, schœnanthum, spicam & alia ad meliorem actuationem iungere placeat. Ipsiis etiam infantibus ad expurgandum meconium, puerperis ad promouenda lochia & purgandum uterum imò grauidis innoxium & conuenientissimum.

Speciatim vero est *hepaticum* & *bilis correctorium* egregium, vnde & anima hepatis audit, q. d. fel externum, quod de aloe diximus; commodissimum, bilis enim est anima hepatis; modo, quod cum aliis commune habet, & seorsum ob siccitatem desiderat, humorem sufficientem offendat, ad resolutionem, nam alias præsertim in substantia minus prodest, vnde sunt qui, eo casu puta, mortem potius hepatis vocent. Prodest in ictero, quod explicata acrimonia sua sensim & suauiter cunctantes bilis particulas proliciat ad intestina, vnaque amaritie sua roborat fel, vt tartareis liberetur. In omni enim ictero cœnosus sulphureus impurus tartarus in vrina visitur. Laborabat ictero persona quædam illustrissima, quam curauimus breui, singulo mane ℞. rhabarbari solius, vesperi martialia, intermedio tempore Ram aperitiuam propinantes. Idem in aliis quoque feliciter experti sumus. In siccoribus in infuso cum aliis specificis prodest.

In hydropo rhabarbarum proficuum esse *Tb. Erast. ep. 9.* comprobatur, si rhabarbarum, aut, fumere queat, & ab eo strenue exerceri solitus sit, hoc solo sæpius repetito, curabitur. Etenim, addit, non se solum, sed & alios solo rhabarbaro hydropicos percurasse. Contrarium vero defendit *Sanctorius comm. in 1. a. 22. quest. 75. p. 213.* Galeni illud secutus, medicamentum chologogum in morbo pituitoso esse tanquam venenum, & Ebnisina, rhabarbarum, quod euacuet bilem in hydropico, esse tanquam

quam venenum, quia in hydrope bilis desideretur, & *Septimus l. 7. caut. 54.* quod talia non euacuet, quæ euacuari debebant.

Notabile vero est (1.) in genere, non omnem hydropem fieri à bilis defectu, quin non raro ab eiusdem acrimonia, vnde vasa lymphatica erodit. In cadauere studiosi hydropici inuenimus bilem copiosam, rufescentem & quasi oleosam, cum hepate omni sanguine carente, vacuis quasi vasis. (2.) Conuenire in hydrope rhabarbarum multis nominibus, modo eius & ægri temperamentum obseruemus. Hinc legi meretur quoad hoc *Baccius l. 3. c. 3. de tbermis*, qui aliquot hydropicos curauit solo poculo vrinæ puerilis 10. ann. per 30. dies continuos mane, & rhabarbaro pro purgante adhibito, hinc & per intervalla fabæ magnitudine commanso, quod pluribus exemplis confirmat.

In febribus tertianis utimur non solum anima rhabarbari, quæ ipsa & in ictero prodest, verum & infusis aliisque. Genuina enim methodus curandi febres consistit in amurca bilis & obstructionibus expediendis, hæc quippe fermentum febrile vnice vel fabricat vel fouet. Sic & in hypochondriacis, scorbuticis, impuritatibus sanguinis, scabiosis prodest, vna vrinam colore croceo tingens ob sulphur resolutum & in serum diffusum; adeoque est simul diureticum & nephriticis salutare.

Deinde & speciatim prodest *roborandi* intentione, quando temperatius purgare & postea adstrictionem scenerari intentio est, vt in diarrhœis, dysenterijs, fluxu hepatico. Quin adstringendi sine hoc tostum rhabarbarum in vsu practico est, retusis sic magis sulphureis & aqueis ablatis, vnde adstrictoria præualet, purgans vero aboletur ex parte.

Denique & *resoluedi* virtute in grumescencia, casu ab alto, lochijs restrictis, & amaricante *antheimintica* eximium est. Vacuat igitur irritando, roborat adstringendo, tonicum laudatissimum, minori dosi verò alterat. Vnde vsi fumus eodem cum successu in vomitu cruento, aluo adstricta, item in hæmoptysi, ob indicationes puta conuenientes. Integrum de eo li-
brum

brum scripsit *Tillingius*; alias vero plura legi etiam possunt, apud *Wittsch. l. 6. Rhodium in analectis*, & alios.

Dosis quidem ordinaria est ʒi . quæ si ob diffusio-rem minus arrideat, minor dari potest, & stimulans addi, inprimis etiam ʒ ea, cremor vel crystalli ʒri , & alcalia. Hæc enim sunt genuina clavis ad centra eius referenda, vnaque experimenti loco ad elementa dignoscenda, alcalina enim sunt menstruum sulphureorum & aqueorum genuinum. Imo exinde etiam patet, quare *Crollius Basilic. Chim. p. m. 308.* scribat leui elixatione vim purgandi amittere, quod & in *luminari matori* confirmatur *p. 102. 1.* vbi *Suardus* commentator scribit, rhabarbarum parum substinere de decoctione, adeoque in sirupo de citro debere addi, quando sirupus iam mediocriter fuerit coctus. Decepti fuerunt exinde, quod putauerint, auolasse virtutem cathartica exinde, quod lægnius decoctum esset, cum tamen vis purgans non in volatili parte consistat, cæteroqui extractum rhabarb. plane esset iners, quin ne exprompta quidem fuerit menstruo solo aqueo.

Quod de lapatho unctuosio dicitur, illam totam bonam esse, illud potiori iure tum de selectis purgantibus omnibus, tum in specie de *Sena* dici potest: Tota bona est, *Sena* recentioribus sæculis celebrata est, disquirente in epistolis *Mundella*, an veteribus fuerit agnita nec ne.

Dicitur itidem *Alexandrina*, quod *Alexandria* ad *Europæos* vehatur, licet illuc ex *Persia* & aliis locis afferatur, censente *Stapelio comm. in Theophr. p. 1018. 1.* ad differentiam nempe (1.) *Italicæ*, quæ minus est efficax; vnde signum pathognomicum *Senæ Alexandrinæ* præbent folia acuminata. (2.) ad differentiam quoque *coluthæ vesicariæ*, fruticis vel *scorpioidis*, vel *sylvestris*, apud nos quoque crescentis. Licet enim succedanea hæc statuantur, & esse possint, vti in defectu *Alexandrinæ* folia *coluthæ vesicariæ* *Danis* suis suasit, & felicem successum expertus est *Bartholinus cent. 5. obs. 60. p. 130.* citans etiam *Mizaldum*, qui de *Sena* scripserit tractatum, *senæ* tamen non æquipollent.

Dicitur etiam alio epitheto *senæ electa*, seu *sine asperibus*,
quod

ausgelesene Senet-Blätter / s. f. & folliculis. Hæ ipsæ enim partes magis flatulentæ sunt, & molem augent, non amaricant, minus purgant, adeoque ventriculo negotium præbent. Neque enim alias adeo flatulenta deprehenditur Sena, quod vitium ab omnibus quasi ipsi tribuitur.

Nomen ipsum *Hippocrati, Galeno, Paulo* aliisque ignotum sine dubio Mauritanis debetur, quod *Ruellius l. 1. de nat. stirp. c. 70. p. 147.* asserit, colutheam eodem notari asserens, quam in hortensem & syluestrem dividit, quod & *Mesue* facit loco iam dicendo. Ut ut vero non vnum idemque esse colutheam omnino & senam statuamus, reuera tamen non leuis est, sed intimior conuenientia; (1.) enim purgat vtraque, (2.) folliculos habet vtraque, quis enim nescit folliculos Senæ, quos ipsos *Mesue l. 2. c. 15.* foliis efficaciores constituit, forsân quoad semen, (3.) folio conueniunt, solo excepto acumine, ut ita Coluthea sit quasi sena arborecens, sena coluthea folio obtuso, & herba. Neque absolum est, plantam herbosam efficaciorẽ arborecente, exemplo *ledi minoris, respectu arborecantis, buxi & aliorum.*

Amaritiæ grata & tonica ventriculo amica est, purgat vero vniuersaliter, leniter & tarde quidem, sed efficaciter humores omnigenos, præcipue tamen, iuxta communem hypothefin, idque non inepte, melancholicos, adustos & pituitosos, idque sine vlla excessiua qualitate noxia. De flatulentiâ cum omnibus purgantibus communi iam diximus. Benignam hanc Senam quibusdam caput offendere scribit *Hobstetter. obs. med. dec. III. p. 185. id quod sine dubio factum fuit per accidens.*

Prodest quinimo vniuersali vsu in morbis quibusuis, posita indicatione laxandi, interpretes est quasi generalis omnium purgantium & omnium morborum, adde & indiuiduorum, si cubi purgatio fuerit necessaria. Purgantium quidem, quatenus sæpe ipsis fortioribus operatur felicius, quam in rem non tam *Walleri* obseruatio notabilis est, præticum quendam melancholico terue quaterue purgans exhibuisse, nec tamen alium vel minimum mouisse; accessisse vero vetulam & suauissimam, ut folia senæ, cum prunis decocta, adsumerentur, idque, quod non addit,

L1

cum

cum successu; quam experientia domestica, in vulgus nota, multo magis vero medicis notanda. Quo magis enim est resolubilis fena, tanto magis purgandis scopo apta. Notandum hoc loco obiter, & fenam dici recte præunte *Sylvio*, interprete & commentatore *Mesues*, & *Waleo* & aliis; fenam iuxta alios, exigua differentia.

Morbis vero itidem; Quicumque enim purgante indigent, si nullum admittant aliud, ubi puidem id indicatur & licet, fenam admittunt, acuti, chronici & medii. Individuorum denique omnium, siquidem cunctis est eadem, benigna, scilicet & indemnis, semper iuuans, nunquam nocens, si rite adhibeatur.

Speciatim morbis illis prodest, ubi serum acetosius, vel bilis eadem qualitate peregrina sigillata est, ut in incubo, melancholia, mania, lepra, scabie, quartana, aliisque morbis ab atræ bilis & impurioris sanguinis profapia oriundis, in ipsis quoque febribus ardentibus, in quibus toto die eandem cum successu usurpauimus, in grauidis & puerperis quoque, in quibus ordinariè alius ob prægressum opus per aliquot dies obstructa est.

Eandem quouis modo usurpatam visum & auditum firmare asserit *Mesue* l. c. p. 102. ex quo etiam *Platerus*, oculis appropriatam iudicat. Ast in genere purgantia in membrorum horum affectibus prodesse in praxi selectiori innotuit, quoniam serum vitiosum alterant & educunt.

Datur (1.) quod satis commodum est, a ℞j. ad ℞j. in pulvere, seu per se, seu in intrito cum pane, (2.) in pulvere composito, quem diasenæ vocant, præter alios *Brassavole*, quoque adscripto, ex quo usus confirmatur frequentior. Datur (3.) in decoctis & infusis ad ℞ij. iij. ℞℞. 3vj. ℞j. unde species laxatiuæ polychrestæ esse queunt nobis usitatæ ex rad. acetos. scorz. cich. a. ʒj. summit. fumar. cent min. ana m℞. fl. 4. cord. a. p. j. fol. fen. l. l. ℞℞. rhab. el. ʒi℞. cost. ver. ℞j. crem. Fri ℞j. M. pro nodulo; cuius ingredientia variari possunt faciliè, additis appropriatis, ut in mensibus mouendis, aliisque Constituit (4.) egre-

(4.) egregium vinum purgans, si cum musto confermentetur, quod experimento anonymi confirmat *Mesuel. c.* Sociari amat (5.) cum prunis, passulis, aliisque emollientibus, quod uti in vulgus innotuit, ita a *Mesue* dudum memoratum fuit. Sunt, *inquit*, qui decocto eius cum prunis & spica feliciter purgant. Tacemus extractum in pilulas sociandum & sirupum egregium.

Inter reliqua inuenta nova Indica celeberrima sine dubio est *Gialapa*, a Gelapo Americae prouincia dicta, variantibus quidem in scriptione autoribus, omnibus tamen libere & in eundem finem procedentibus. Alias *meboacanna nigra* audit, ad differentiam albae, cui sub huius seculi initium successit & ita quidem ut eius laudes fere obscurauerit, & parem vix inueniat.

Affertur & in vsu est sola radix, tessellatim, seu in taleolos rotundos, seu circulares instar calculi fere aleatorii incisa, ut eo longius aetatem ferre possit, tum maiores, qui fere albent magis, tum minores, qui magis nigricant. Electionis iuxta ac bonitatis nota est *nigredo & resinofitas*. Nigra praescribitur intensius talis, ad differentiam albicantis, quo maior enim albedo inest, eo minor resinofitas & consequenter vis purgans.

Nigricat alias in primis cortex, ipsi tamen resinæ id quoque tribuitur, laxiori significatione, aliis rufescens, scilicet ex nigro, color dicitur. Resinosa vero ob particulas & miculas roscidas sulphureas, quarum ratione etiam ardet seu flammam concipit. Interstincta est resina, & tum circularibus striis, tum, si confringatur, splendore micante conspicua; lactescente sine dubio radice recenti. Cæteroque etiam non cariota esse debet, (quod humiditatis est consequens) odore subacidulo leui, sapore acri prædita, saltem in recessu.

Affertur ex America non minus ac mechoacanna, contra ac quibusdam placet, illam ex India orientali, hanc occidentali afferri, neque, quod *Clossius* apud *Horstium* vult, floris admirabilis de Peru radix est, neque enim cum illa viribus vel aliis conuenit.

Quoad vsum generalem reuera catholicum & pan chymagogum

gogum purgans est gialapa, omnibus iis in morbis, vbi purgatione electiva, vt vocant, seu perfecta opus est, officium faciens, inprimis vero, cum calida & sicca sit secundo gradu, magis in subiectis frigidis & serosis, quam calidis & ficcis, vel saltem non febribus acutis æque detentis; seu vbi simul in motum citandi sunt humores, aperiendum, incidendum, discutiendum. In ficcioribus enim more aliorum purgantium non operatur æque. Speciatim etiam conuenire iudicatur in hydrope, ab aliis in colica, ictero a colica oriundo, de quo vid. *Rolf. in dissert. de Ferro*, item in cachexia; sed reuera est catholicum, omnibus morbis, nisi quid obstet, satisfaciens, vt hoc obtento remedio diuino non diffusam abhorreere debeamus amplius dosin, non effectus timere sinistros. Catholicum etiam est, quod ipsa sibi sufficiat. Sin stimulo resinoso alio opus fuerit, præsto & scammonium, quam in rem examinanda sunt corpora, prout sunt serosa vel prout bilioso, acido, viscido humore scatentia.

Et quoad hæc accessoria, correctione quidem non eget, ob benignam & mitem suam naturam, in omnibus quippe si non mitis, tamen mediocris est; duo tamen circa eius usum sunt attendenda, in vnum eundemque in *podagras* finem collimantia, (1.) vt ne exciret tormina, quod faciunt *σπασμοί* alia, & ab ea quoque aliquando obseruatum est factum, tensione illa sua & irritatione, (2.) vt resoluatur & actuetur in corpore.

Hanc in rem consultum est, iustam attendere dosin, eamque ex subiectis metiendam. Non audiendi sunt, qui ad ℥ij. ʒj, vel ℥iv. ascendunt, vnde cum ad scrupulos duos assumisset illam *Fonseca*, inde mirum non est tormina sensisse colica; & præfectus copiarum apud *Barthol. cent. 5. obs. p. 140.* fere ad mortem purgatus fuit, hausta a Chirurgo ministrante ʒj. Non patiuntur lusum purgantia. Ordinarie scilicet in adultis datur a ℥j. ad gr. xxv. xxvi. ʒ℥. vel sola, vel cum alio stimulo acuata.

Extraordinarie vero dosin maiorem aliquando efflagitat corpus quadratum, deses, vnde podagricus talismodi nodosa arthritide captiuatus a ℥ij, vix mouebatur. Parratio est militum,

tum, nauarum, gregariorum, quibus ad ʒʒ. cum ʒii vitæ vel ʒ emet g. j. cum fuccellu datur. Minorem autem corpora tenerioris texturæ & ferofiora, quæ sæpe a ʒʒ. imo leuiori præbio hypercatharfin patiuntur. Exemplum vtriusque extraordinarii huius effectus præbent hypochondriaci, unde facilis error est. Quicumque nempe intestina habent ficciora, acido figente fæta, ii maiorem dosin requirunt, vel illa ne mouentur quidem: quicumque vero humidiora, & fluida simul falia, illi facillime mouentur & hypercatharfin patiuntur, quibus vt loqui solemus, papyraceus vna est ventriculus, quod pluribus exemplis probare possemus, si id opus foret.

In his igitur qui stimulum iamdum habent in corpore, vel quorum fibræ nerveæ facilius irritantur, facilis etiam fit purgatio, & contra. Hinc vt reliqua purgantia quædam sola quidem dari possint, vt rhabarbarum, senna; consulto tamen a veteribus iam constitutum & expertum est, melius operari eadem, si dentur cum alijs, quæ actiuitatem illam explicant. Adeoque id ipsum etiam valet & loco exempli generalis quasi de gialapa. Non sola propinatur, non quod non sit benigna, quod violenta, sed quia resinosa est & ipsa, adeoque indigens apprimè adiuuantibus, illam ipsam scilicet resolutionem, & calorem temperantibus pro re nata. Optima hinc ex salinis sunt ʒea; ʒus fanè eiusque cremor & crystalli claues gerit genuinas ad recludenda centra purgantium in corpore, vt cum tartareis data in genere & certius, & benignius, & minori dosi agant purgantia. Adiuuat fermentationem, sub caloris & menstrui ventriculi catholici moderamine, & sic resolutionem, quam & ipsa dissociatione sua perficit. Vt enim puluis gialapæ v. g. quo minor ob expansas salinas dissociatas terreas particulas, eò efficacior; ita tartarea huic rei velificantur eximie. Hinc solitus sum sæpe gialapam ad ʒj. ana cum crem. ʒri propinare cum fuccellu. Faciunt etiam huc ʒsa, vt ʒiatum, arcan. duplc. ʒium diaph. non edulcarum, ʒ ʒl., quæ ipsa absterfua sua natura blande stimulant, & resolutionem promouent, ast minori dosi præ ʒro addita, ad gr. iij. iv. v. Tacemus falia alcalia ipsa, absinthii, cent. min. fumar.

sumar. aptissima huic scopo, item gum diaph. ipsum, quod carminatiuum est simul, & temperans humores non minus quam fluxiles reddens, de quo sub scammonio dicemus plura.

Omniium frequentissime & optime adduntur Fea, vt pulvis laxatiuus vegetabilis dici & propinari optimus possit, toto die a nobis ita dispensatus, qui e ℞. gr. xxv. &c. gialapz, cum ℞. gr. xij. cremoris vel crystallorum ꝑri confit.

Adduntur vero non minus aliquando etiam olea Qta, vel elæosacchara, anisi, citri, macis, eodem fine. Notum enim est ab oleis resinosa reddi fluxiliora, seu ad motum aptiora; notum, ipsum quoque calorem inde roborari vnaque displodi torminificos simul status, vnde optimo consilio adduntur, ne quid tamen nimis, sufficit vna guttula.

Neque enim perpetua & necessaria æque est oleorum additio, sed illud quoque eget cautela & limitatione. Obseruamus quippe multos ægros eligere potius inodora ac insipida purgantia; ab oleosorum vero additione nauseam concepisse, illaque hinc auersatos. Deinde & hoc notabile est, olea quædam, inprimis cinamomi, virtute sua exuperante aromatica & obtundente salinas particulas facile euertere vel imminuere, vnde cauendum in his vtrumque est, & ne nauseabunda fiant, nec actio inde impediatur. Exemplum huius mixturæ præbent in signe spec. diagialapz *Mys.* ex gialapa. cr. ꝑ. & ol. cinam. constant.

Hoc modo datum benignissimum est medicamentum gialapa, nec nisi per accidens noxam vllam creans. Per accidens, inquam, ob stimulum vrgentiorem in corpore, ob externa accidentia; siquidem a gialapa inprimis, nisi corpus teneatur calidum & transpiratio sit vna expedita, tormina oboriri possunt. In mentem venit h. l. obseruatio a *Rainefio* notata *Chimie seu orat. de Chimia p. 42.* puerperæ aliquando propinatam a medico ratonali & lege artis mannam lethalem hypercatharsin induxisse.

In infantibus & aliis miscuimus quoque commode gialapam cum cinnabari nativa, quod fundendi humores vi gaudeat,

deat, vnaque inuertendi & corrigendi acidum bili adiunctum irritatiuum, vt lapidem lazuli iam adductum non memoremus denuo.

Habet vero gialapa hoc peculiare in infantibus, (1.) quod respectiue dosin maiorem optime ferant. Propinauimus h. m. infantibus trium dierum gr. ij. iij. optimo cum successu, quæ dosis comparata ad adultum per regulam proportionalem est omnino maior; (2.) quod ab illo assumto, etiam prius, quam ullum effectum purgantem ediderit, indormiant vt plurimum suauissime, non aliter ac si assumisissent anodynum. Illud fit ob copiosum humidum diluens; hoc ob ipsum blande resolvens. Quin in adultis quoque tum ab hoc, tum ab aliis purgantibus somnolentia seu ad somnum capeffendum inclinatio accidit, quod ipsum phænomenon ad sulphur expansum & resolutum referendum est, quatenus spiritus inprimis occupati quoad inferiorem corporis illam regionem, a sero, vehiculo suo, sulphur illud in se recipiente, blande irretiuntur & obuoluuntur; vnde facilis fit somnus.

Sed cum hac occasione ad se nos vocet resina, alia quædam præter dicta non minus memoratu digna occurrunt, inprimis 1. axioma illud nobilissimum, resinas non agere nisi solutas. Valet id ipsum generaliter quasi de quouis medicamento, exceptis forsitan, quæ irradiatione luminari agere debent, valet de salibus, quo *Tachenius* hinc inculcat; inprimis vero de resinis seu purgantibus, seu vt exemplum alterum demus, opiatis. Cum enim serum sit menstruum vniuersale, vnde ipsam saliuam hinc natura ori indidit, quicquid ab eodem non soluitur, accedente calore & huius quoque (seri) producto fermento ventriculi, illud didi & virtutem exerere suam non potest. Hinc nec opiata maiori dosi eo casu somnum cient, neque enim soluuntur, sed irresolubilia manent, nullum vel alium effectum sortita, nec purgantia resinosa. Hinc gialapa in bolos, pilulas morsulos &c. formari potest, non vero æque in decoctis & infusis locum inuenit, nisi addatur clavis, neque enim obsecundat mensuris aqueis, cereuisæ ac vino, nisi segniter, insufficienter, quem in
finem

finem si addere placeat eandem nihilominus iisdem, irroranda prius fuerit. Si per noctem. Hinc quæcunque resina solutionem quouis dicto modo adiuuant & promouent, cum gialapa purgandi sine ceu gentiana adiuuantia, miscentur. Imo hinc resina ipsa non bene dantur in puluere, sola scilicet, non dissociata, alias calore iusculi conglobantur, & ne deglutiri quidem satis bene possunt. Hinc recte *Zwelfferus* scribit *animadv. in Pharm. Aug. c. 7. m. 138.* Si, intellige non facta solutione, vel integram drachmam aut plus etiam resina, liquide nimirum, seu scammonæ seu gialapæ cuidam propines, nil fere operatur, quod tot experimenta iam testatum fecere. Hinc optimam cautelam addit, vt ad facilitandam resolutionem, seu solida seu liquida forma præscribantur resina, eadem prius cum amygd. d. vel semine melonum non nihil contundantur vel subigantur, monendis de eo Pharmacopœis, secus enim parum aut nihil operabuntur.

2. Seorsim verò gialapa purgat vel in substantia, resina dispersa facta, vel in resina. Resina nouum quasi ens constituit, nouum ex priori purgans, idque concentratum, non minus ac scammonii resina, qua cum exactissime conuenit, in puluere & liquida forma propinanda. Licet enim sint, qui extracta & resinas non efficaciores sed pigriores esse statuunt, id tamen non nisi cum grano salis seu ipsa hac præuia cautela intelligendum est; siquidem fieri potest omnino, vt \mathfrak{J} . gialapæ plus purget, quod particulæ resinosa sint dispersa, adeoque magis subjugabiles, quam \mathfrak{ss} . resina, non resoluta.

3. Resinam quidem, qua talem, non purgandi vim sustinere solam, necessario tamen inter elementa seu particulas purgantes recenseri. Seu, purgantium vis omnis, per supra dicta, residet in acrimonia salino-sulphurea. Commodus hic locus est laudare *l. de ætiologia facultatis purgatricis Nob. D. Hanne-manni*, qua ostendit, contra *Willisum*, in resinosis particulis non esse collocandam catharsin. Statuit, vt breuiter delibemus, quæ ad scopum nostrum faciunt; (1.) ex figurarum modificatione catharsin deriuandam esse \mathfrak{J} . 3, quod in specie ad irregulares figu-

figu-

figuras aculeatas refert §. 10. (2.) Non solum purgationis, sed omnium adeo corporum vnicum esse principium, videlicet nitrum, vnde & fermentationis §. 3. & chylicationis, §. 6. quod fermentum stomachi fit nitrosum scilicet, phænomena deducenda censet. §. 4. quod iuxta diuersarum particularum, particularumque pororum modificatas figuras omnem medicamentorum efficaciam & energiam exerat; inprimis vero (3.) particularas resinofas non sustinere purgandi prouinciam, quod illæ in se respectatæ sint particulæ viscidæ, pingues seu vnguinosæ, quæ ob viscidam glutinositatem arctissime sibi inuicem coherant, & licet inflammabiles sint, reuera tamen ab ipso vero sulphure esse distinctas. Dari vero purgantia, v. g. mineralia, in quibus resinosa particulæ vel nullæ omnino vel admodum paucæ reperiuntur, §. 5. vt alia plura non laudemus. Sufficit vero nobis r. figurarum modificationem extrinsecam effectum hunc nullo modo præstare posse. 2. Non tam speciem indiuidualem salis, seu Nitrum, quam sal esse principium rerum materiale, alias enim eodem iure vitriolum, vel alumen, vel sal commune pro principio vnico haberi posset. 3. quicquid ardet, sulphur esse, nec obstare, quin & particulæ viscidæ vinctuosæ possint esse fermentatiuo charactere salino scietæ; neque sulphur commune cum Ae , vt est chemicorum principium, esse confundendum: adeoque vt sic mixtas & dispositas seu a salinis particulis modificatas huic rei aptissimas esse. Quocunque enim posito fit purgatio, & quocunque remoto, non fit eadem, illud sine dubio vel principaliter, vel minus principaliter purgandi vim confert. Illud vero de resina verum est. Tolle resinam de scammonio, gialapa, turpetho, iners & inefficax reliquum erit remedium, non purgans. Par ratio est As metallici, vt in §. 10.

Tandem & ad *Scammonium* deuoluimur, exosum quibusdam medicamentū, qui scammoniata inter *spasmodica* & vehementiora promiscue referunt, cum tamen cicuratum sit benignissimum. Est vero succus densatus & resinofus scammonæ, quæ ex conuoluulorum est genere, non minus ac de mechoacanna diximus. Dicitur *dacrydium*, vulgo diagyridium, q. d. lacryma,

Mm

scil.

scil. scammonæ, & purgans. Lacryma enim est resina sponte exudans. Hodie vero usu inoluit, ut dacrydium dicatur scammonium in pomo cydonio coctum, qui modus a Galeno memoratus optimus omnino est & locum etiamnum habens, si purum fuerit scammonium. Optime de eiusdem præparandi modis, & patria, & viribus agit *Mesue l. 2. de med. simpl. purg. c. 1.* Ad modum opii parandi, & aliarum plantarum lactescentium, vel sponte exudat, vel incisa radice, lacteus succus, vel exprimitur. A patria etiam dicitur sæpe *pulus Syrius*, nascitur enim & fit circa Antiochiam, unde & Antiochenum seu Syriacum præstantissimum olim habitum fuit, hinc & in Armenia, Arabia, & aliis Asiæ locis.

Nostrium sine dubio per expressionem paratum est, id quod per *αυρο-μαρ* patet, si resina paretur; quod si nouerimus, ut & dictum præparandi modum, omnino facile est colligere, quare *Dioscorides* signum bonitatis lactescentiam absolute esse neget, nostro tamen seculo lactescens habeatur optimum. Nimirum textus *Dioscoridis* agit de scammonio optimo, per exsudationem seu *επιρροήν*, & extillationem in incisione facta collecto. Hinc probat succum hunc pellucidum, taurino glutini similem, a coagulato quippe lacte. Lactescentia vero, ad contactum saliuæ vel aquæ, quæ in optimo illo erat quidem, sed pelluciditati postponenda, in nostro probatur, quod fit signum resinositatis. Optimum nempe est hodie resinofum, cum splendore quodam subnigricans, præsertim si frangitur, ex albo v. g. gryseum, si pulverifetur, ad saliuæ contactum lactescens, purum & *φλογις τερ*. Substantia est gummea & resinosa, unde in menstruis spirituosis & aqueis, in quibus lactescit, soluitur.

Hac quasi clavi patet, quare crudum non æque conueniat, & officinales pilulæ aliæque plurimæ minus sint commodæ, neque enim est facta separatio puri ab impuro; quare item lactescat. Solutio vero cum aqueis menstruis v. g. ∇ cichor. fumar, &c. in lac scammonii dictum, & quibusdam commendatum, non est genuina, neque lactescentia illa aliunde fit, quam ob semipræcipitationem partium resinosarum dispersarum cum terreis.

Cali-

Calidum & siccum est secundo gradu, licet quidam ad tertium vsque ascendant, & imprimis *Mesue* igneam caliditatem in eo agnoscat. Odorem habet sui generis cum *gialapa* multum conuenientem, qui & in resina superest, acidulum: Purgat bilem & pituitam satis valide, sed reuera innoxie in febribus intermittentibus, cruditatibus & vbi vno verbo purgante opus est. Non deterius, nec vehementius est *gialapa*, sed maxime conueniens, si non plane idem. Datur vero magis in robustis & atate consistente, minus in infantibus, puerperis, grauidis, febribus ardentibus & aliis calidis morbis, stomachi & intestinorum debilitate hæmorrhoidum fluxu vel dolore & erosione vasorum, vt hæmoptysi laborantibus. Hæc quidem vera sunt, attamen ea omnia quoque cum purgantibus aliis sunt communia.

Tormina excitat duplici ratione speciali, tum ob viscidinem, quando non bene resoluitur, sed intestinorum plicis se agglutinatur; tum imprimis ob impuritates terreas, siliceas, quæ ad oculum in extractione & copiose quidem visuntur; quibus duobus oblati vel correctis benignissimum est medicamentum, heroicum, & plane diuinum.

Solum igitur non exhibendum, ob hanc ipsam rationem, nec in puluere, nisi dicto modo. Datur enim vel vt basis, vel vt adiuuans seu stimulan. Vt stimulan, refracta dosi præcipue solet commendari & frequentari, ad gr. iij. & plura cum *gialapa* & aliis. Neque vero sola stimulan vi adhibendum, metu maioris acrimonie & fulmine *Mesues, Galeni, Ferneli* aliorumque, sed laudatissimum quoque est per se, dosi primaria, datum sed bene præparatum. De præparatione cum pomo cotoneo iam diximus, ea vero licet etiamnum hodie retineatur, non est genuina, præterquam stimuli loco, vix a nobis adhibita. Eadem ratio est scammonii sulphurati, quæ ratio præparandi per suffumigationem cum Æ obseruatur vulgo in puluere Comitæ de Warwick, seu cerbero tricripite, horrendo nomine, recte vero reicitur ab *Helmontio*. Quamuis enim acida castrent purgantium vim, quia acrimoniam salinam infrin-

Mm 2

gunt,

gunt & sulphur obtundunt, attamen hoc ipso parum corrigitur vel depuratur, quin, quod *Helmontius* recte ait, tantum virtutis amittunt, quantum aciditatis admittunt. Est igitur præparatio partim superficialia, partim castrans virtutem, impuritates vero relinquens. Scripsit de dicto puluere integrum tractatum *Marcus Cornacchinus*, & aliquando Romæ eius dispensatio est prohibita, teste *Velfch. in obs.* imo varix satyricæ inuectivæ contra eundem hinc inde reperiuntur legendæ; sed reuera est probatissimus, & instar panacæ in febribus, modo rite præparetur. Noxæ exinde ortæ omnes non nisi crudiori præparationi scammonii & zii sunt adscribendæ. Dedimus olim eundem cum scammonio sulphurato ægris, robustis quidem cum successu, cum vero tormina inde inmania quidam ægri experirentur, exesse iussimus, & resinam scammonii cum *z. d. & cr.* Fri adhibemus toto die felicissime, imo gialapæ contra hic puluis suavissime purgat.

Genuina enim præparatio est per *Vi*, parando inde resinam, quam & extractum & magisterium vocant, siquidem *Vi* est verum omnium resinarum menstruum, qua ipsa *ὀρυζήσκει* corrigitur optime, ut adeo & hic non alia correctione, quam vera præparatione sit opus. Memorari & *h. l.* meretur locus alter *Zweiffertii Pharm. Reg. cl. 4. p. m. 536.* qui cum elegantissimus sit, dignus est qui legatur & cordi habeatur: iubet nimirum resinam scammonii æque ac alias omnes cum amygd. dulcibus subigere & in pulverem redigere, ita enim disponi optime ad resolutionem, nec tormina vel hypercatharsin ullam ciere, hanc etenim solam tenacitatem resinofam, præcipue si frigida superbibatur, esse causam dictarum & aliarum omnium noxarum, quæ sane longe sunt verissima.

Præter pulveris hanc formam e scammonio optime parantur 2. pilulæ, quæ nunquam nos destituerunt, etiam desperatis casibus, in ileo v. g. sæpius & alias, idque tum purgandi, tum alium saltem laxandi fine. Laborabat serenissima Princeps fortissima obstructione alui, non cedente decoctis, non clysteribus, nam hi certas ob causas applicari non poterant. Proposuimus benedictas illas pilulas, ut resina scammonii cum gialapa ana
ad

ad gr. v. daretur in hanc formam redacta; breui post aperta feliciter aluo magnum id famæ addidit incrementum.

3. Etiam in liquida forma resina scammonii & gialapæ datur commode in \mathfrak{V} i: \mathfrak{R} . resin. samm. q. v. v. g. gr. vii. \mathfrak{M} . \mathfrak{V} . anif. cochl. sambuc. sextuplum & amplius, v. g. $\mathfrak{3j}$. vel q. f. ad solutionem, additur iulepus ros. q. f. vel sirup. de cichor. c. rhabarb. ros. solut. de sena &c. $\mathfrak{3b}$. vel q. f. remedium inde fit efficacissimum & gratissimum. Pertinet etiam huc cautela ex superioribus fluens, tum pilulas scammoniatas, in primis solas, tum speciatim resinam in \mathfrak{V} i solutam in corporibus calidioribus & ficcioribus minus prodesse, magis in serosis frigidioribus.

Ex memoratis hactenus vsualibus & selectioribus facile jam est composita varia parare, quorum farraginem per omnia formularum genera *Rolfincius O. & M. comment.* exhibet. Sunt tamen etiam velut classica quædam & recepta ex compositis; vt sp. diagal. *Myns.* nisi quod loco olei cinam. vel alia quoque substitui, *ve ea omnino omitti queant.* Hoc pacto est instar omnium aliorum pulvis laxativus vegetabilis. *Rolf.* Olim quidem accessione perlarum aliqua gausus est, reuera autem nomen hoc est gialapæ, quæcunque demum addantur; Item pulvis catholicus *Michaelis*, ex mechoac. & gialap. p. j. scam. \mathfrak{A} rat. p. \mathfrak{b} . addito ol. cinamom. & caryoph. Pulvis Comitum de Warwick jam laudatus est, rite præparatus. Reliqui vero, vt & spec. diaturb. cholag. phlegmag. melanag. Quercet. & similia plura minus sunt recepta. Imo ex his quoque patet, sufficienter cognito selectu ad leges præscribendi formulas composita fieri posse infinita; tum quoque cognita hac materia medica, quæcunque venditentur arcana huius vel illius, posse diiudicari, vel saltem a medico exprimi. Exemplo sint pilulæ Francofurtenses, toti Germaniæ cognitissimæ, quarum descriptio habetur pro arcano, non quod tanti sit, sed quod lucrosa sit venditoribus; Medicus vero naturalis easdem exprimit aloë rosata violata extracto alioes solutiuo cum scammonio aliisque pro renata mixtis. Tacemus alias consimiles. Pro pilulis extracta catholica,

panchymagoga, holagoga variorum autorum recepta & vulgata sunt. Nos etiam hic a simplicibus ad composita, a notis ad ignota facilem dedimus viam. Valent tamen & profunt etiam composita talia, quatenus intellectum diffusum ad certum remedium dirigunt, quæ vero distinctius commendantur noscuntur & vsurpantur, ea etiam certius hinc iuuant.

LIBRI II. SECTIO I. CAPVT VII.

De

Purgantibus aliis.

Quo autem magis pateat hæc ipsa purgantium agendi vis & electionis doctrina, quæ a quibus purgentur, id regulis paucis complexi sumus.

1. *Resolubilia purgantia magis ὀππαρωγὰ seu seriduca; illo experimento, quod hoc pacto & feri coagululum magis liquetur, & aqueis ipsis menstruis hæc sulphura magis pandantur, prompte admissa. Par ratio est melanagogorum quorundam, hellebori ipsius &c. Ponamus igitur corpus esse ferosius, commodius agent hæc ipsa, quia prompte soluantur, solutæ vero optime agunt resina.*

2. *Magis resinosa magis cholagoga; itidem per mechanicam. Ut enim per vitellum oui v. g. vel alia eiusmodi unctiosa resinam scammonii optime liquabilem reddimus, vti & terebinthinam h. m. in colostrum abire diximus; ita bilis in corpore tale vitellinum corpus æmulatur, cuius concursu magis cum ferro combinatur resoluta resina, adeoque in actum deducitur. Serum vero in omni purgatione actuanda, tanquam menstruum vniuersale, requiritur; Posito ergo corpus esse biliosum, non deficiente omni ferro, hæc ipsa optime bilem educunt.*

3. *Quæ resinam habent diffusam, vel partibus gummeis implexam, magis sunt catholica, in vtrumque enim humorem ingressum inueniunt,*

4. *Lenientia vero nec serum, nec bilem aque educunt, sed aluæ saltē scybala promouent ad exitum. Hoc illi notare debent ægri,*

quæ

qui pilulis aloeticis adfueti putant iis iam fufficienter fe defungi poffe, nec opus habere purgante medicamento electiuo. Vti fe aiunt pilulis Francof. &c. a quibus moueantur. Vbi igitur in fero vel bile vitium haret, hæc ipfa primis viis faltem debita longe funt debiliora, quam vt rem omnem abfoluant, præterquam in tenerioribus quibusdam, qui aliis læduntur.

Pertinent etiam huc alia, quæ effectu cum purgantibus conueniunt, tum vniuoco, & femper vel vtplurimum tali, tum æquiuoco, feu per accidens tali. Illoꝝ exempla præbent *acidula* & *thermæ*, remedia catholica, fi quidem & omnes quafi purgant humores, & per omnes excretionum vias, non faltem per aluum, fed vrinam ac fudores quoque; remedia vero empirica quoque fæpe, ad quæ mittuntur ægri non femper confulta opera, fed coniecturali quandoque, in primis non examinatis per medicum circumftantiis, fi proprio aufu & fortuna ægri ad ea concedant.

Habent omnio *acidulæ* & *thermæ* fuos infignes vfus, tum medicos absolute, tum medico-politicos. Medicos quidem, quatenus aquæ funt medicatæ, principiis actiuis fætæ. De *thermis* fuperius egimus & earundem elementa ad vnguem, quafi recensuimus, vnde hac vice faltem dicimus, purgare eadem, & quicquid agunt, agere ob fal alcalicum, feu natiuum, feu ignis fubterranei calcinatione in terra productum, cum aqueis particulis dilutum, vnde abftergendo purgant & in morbis acidis profunt, eorumque funt remedium; alcalinis nocent. Sit v. g. æger fcorbuto frigido laborans, incipiente cachexia, laxitate vifcerum, *gūci* humorum, acore prædominante, neruis ab humore frigido, ab acido, contractis & male habentibus, præfto funt exciccandi & alterandi, quin & purgandi virtute *thermæ*. Aft vti laxis, humidis, ichorefcentibus malis & fubiectis fimilibus profunt; ita ficcioribus & fcorbuto calido laborantibus nocent, quin fæpe impingunt hinc magis partibus materiam tartaream, & ex hofpite incolam faciunt. Hæc vt fummatim de *thermis* afferimus; ita certum eft de *acidulis*, per experimenta varia nota, odore, fapore & effe.

effectibus aliis, inprimis quod cum gallis pulueratis mixtæ in momento quasi atramentum exhibeant, & feces nigricantes reddant, quicquid agunt, agere inprimis ob sal acidum, vitriolicum, martiale, copioso aqueo dilutum. Hinc acidulæ sunt remedium morborum alcalinorum scorbuti calidi v. g. in laxitate & *phlegma* viscerum, in siccoribus, ita vt, quibus nocent, thermæ, iis profint acidulæ hoc sensu, & vice versa. Peccant tamen facile in vtrisque ægri & excessus hinc etiam in effecti sentiunt, sic vt thermis vsi violento illo calore & sale deterfio exiccentur nimis, indeque peius potius habeant, sero blando diluente absumpto, contracturis vel factis vel auctis, quam auxilium speratum reportent, quod sæpius vidimus. Adeoque serum nimis absumunt fere thermæ, & contra eâ serum nimis adaugent acidulæ, facile inde intumescuntibus pedibus & ventre, vnde medium tenuere beati, sique ita vsurpentur, vtraque: vt non excedatur, moderamine medico optime sanitati profuerint. In vtrisque purgandi vis eminent, & ob heterogeneitatem & sal deterfium ac fermentatiuum, diuerso licet vsu.

*Medico-politico vero vsu non minus commendandæ sunt aquæ hæ medicæ, quatenus sæpe immorigeri ægri in adhibendis medicamentis, in obseruanda diætâ, hoc ipso strategemate rediguntur ad frugem, quatenus diætâ tenuis & strictior, recepta, vniuersali obseruantia locorum istorum, quo multi magno morbi curantur, his ipsis imperatur & impetratur ægris; quatenus copioso diluente salia efferata temperantur & educuntur e corpore, nauseantibus alias ad ampullas & potiones largiores, sæpe tamen necessarias ægris; quatenus mutatio aeris, victus, loci multum ad sanitatem confert, vnde in epilepsia & aliis morbis chronicis ac rebellibus hæc a *Coo* præcipiuntur.*

Novimus huius rei aliquot exempla, v. g. epilepsiam tum in aillis, tum in nobili virgine alias minus perfecte curabilem, mutatione loci conquiesuisse magis. Vt taceam, animum a seriis abstractum novitate loci, conuersatione variorum peregrinorum aliisque componi & demulceri, quod ipsum quoque ad sanitatem non minimum

mum

mun confert; nec dicam, aliquid etiam consuetudinem & communem omnium quasi hominum hypothefin conferre, cum domi alias balneum formicarum & neruinum exterius, interius vero alcalia idem saepe praestare queant ac thermæ; cum acidula artificialia, Ræ & us naturales, modo cœtera sint paria, æquate acidulas possint. Quo ipso tamen laude sua non defraudabimus diuina hæc remedia.

Et acidulas quidem artificiales vitriolum vel sulphur resolutum in stagma acidam & ste alteratum præbent, vt *Gl. cum Gl. S. alteratus*, facta solutione facile hinc diluendus, vt alia non memoremus. Sic & clystus *hii* præparatus eas optime exprimit, modo non sulphur minus bonæ notæ subamaricantem & nauseabundam ipsi affricerit qualitatem, vnde consultius est præ stillatitium purius, vel crystallinum, statim suum, arenarium ad gium & O recipere. Laxant hæc aluum, vnaque vias sudoris & vrinæ expediunt; neque absurdum est, acidula hæc irritatiua virtute gaudere & purgare aluum. Laxant & Osa qualibet sicca, inæqualibus suis salinis particulis, licet sensui potius æquales offerant.

^{supp} Horum vero quæ effectû æquiucoco, saltim respectiue, purgantia æmulantur, itidem nonnulla in praxi occurrunt. Sic purgat quandoque cinnabaris natûa, non minus ac saluationem etiam citat aliquando. Hanc efficit, si continuetur eius vsus in tenerioribus, ratione partium mercurialium, serum potenter fudentium. Purgat vero ratione itidem salis mercurialis sulphurei, humoribus ad motum citatis ob *ιδιοσυρραγονία*, a fermento ventriculi resolutione facta.

Adeoque acidum sal concurrat ad purgantium virtus, quod exemplo gialapæ & aliorum supra diximus, attamen acidum, quæ tale, non purgat, nec effectus hic acido adscribi meretur, cum cinnabaris & sulph. commune habeant v. g. in se sal acidum, effectus tamen edant acido contrarios, in tussibus v. g. vlceribus &c.

Purgatio etiam fit a resoluentibus, stimulum inde nanciscente natura, quæ actuat medicamenta pro humorum dispositione & suo modulo. Pulvis absorbens ordinarie vomitus non mouet, neque enim gr. j. *Gl. S.* ad vomendum sufficit, sed quando lipothymia præcordiales ob acidum vel biliosum *δυσπεψία* patiens instant,

Nam *δυσπεψία* cum

cum pallore & frigore extremorum, vidimus inde secutum vomitum nonnunquam summo cum successu. Fœmina pallens hoc modo & vertiginem patiens subitanam, data vnica dosi pulueris absorbentis, vomitu sequente curabatur; ordinariè verò citra vllum vomitum lipothymias certissime curat. Mittebamus aliquando hunc ipsum puluerem pro matrona aulica, ad *ἐκλύσεις* præcordiales pronissima; medicus metuit eundem nominatum ipsi quid esset dare, quod vomitum citare posset. Malo verò non cessante ipsi accedentes statim propinauimus illum ipsum; breui sequenti effectu meliori. Potest verò & fieri aliquando citra Glum & tis quoq; A pulueribus pleuriticis & quasi talibus alui fluxus fieri potest, quando ab alcalinis consistentes & quieti humores in motum citantur, & natura, qua visum fuerit commodius, via expurgat eosdem.

Quod autem a pulueribus bezoardicis quandoque alui fluxus secutus est, id omne per accidens fit, sunt enim ni pulueres adstringentes fere simul, vel roborantes; siquæ illa diarrhœa potius a feruore & vredine acri biliosi exuperantis humoris, futura etiam magis citra bezoardica. Adeoque & hic attendendum est, an dato tali casu a medicamento, an mere per accidens id euenerit, idque in bonum & malum.

Neque de venenis corrosiuis opus est plura addere, illa quippe sunt deleteria. Tale verò exemplum ante aliquot annos euenisse nouimus, vbi per errorem ministri medici loco purgantis & purgantis propinatus fuerat, breui sequente morte cum summa diarrhœa & torminibus.

Illud coronidis loco addendum est, ab opiatis, maxime pilulari forma & dosi integra maiori datis, tum vomitum sequi saepe mane sequente, tum in quibusdam alui fluxum seu diarrhœam. Visum id fuit nonnunquam in phthisicis, quorum intestina tenentiora erant, & glandulae intestinales obstructæ, vnde vt nec chylus inuenit aditum, ita nec medicamenta promptè; consequente hinc facili fibrarum neruearum irritatione, bile inprimis, vt fit, vna concurrente & fermentante.

Quod purgantia alterantibus interdum addita ipsorum vim & efficaciam augeant, alibi iam dictum abunde est. Ipsa etiam vt & vomitoria, exuta illa sua vi cathartica optima euadunt tum alterantia, tum diaphoretica.

LIBRI II. SECTIO I. CAPVT IIX.

De

Vomitoriis.

Vomitoria, *ἰσχυρά* Græcis, seu vomitum scientia medicamenta priscis temporibus purgantibus ipsis etiam frequentiora erant, quam hodierna die, ideo quod veteres, in calidioribus regionibus habitantes, & propter vitæ rationem & propter corporis humorumque constitutionem ad vomitum essent faciliores proclivioresque. A chemicis tamen superiori seculo frequentari magis cœperunt, inuentis emeticis mineralibus, licet, vt solet, multis quoque interuenientibus damnis, prius, quam stabilita magis & rationibus fundata esset experientia, Inde vero quidam ex recentioribus quoque vomitiones in nostris regionibus prorsus damnare sustinent propter sequentes rationes: 1. quia corpora plus æquo commouent & disturbant, imo molestissima symptomata inducunt. 2. quia regiones nostræ multo sunt frigidiores, quam Græcorum; 3. quia homines nostrarum regionum pituitosiores sunt, atque adeo ad vomitum inepti. Sed male damnari vomitiones natura ipsa docet. Hæc enim omnis generis euacuationes vniuersales & particulares, tam per superiora, quam inferiora, etiam nostris in corporibus molitur, quam proinde magistram medicus imitari sedulo debet. Neque enim regio rem ipsam variat, sed quæcunque indicantur, sunt exequenda, quocunque orbis angulo.

Præmissis igitur per dicta *τῶ ὄν*, non carere posse medicinam vomitoriis; alterum quoque assertum huc facit: dari nempe seorsim vomitoria, quæ hoc nomen mereantur, contradistincta ab aliis, neque sub classe purgantium sola contineri.

Videmus quippe naturam ipsam hæc distinguere, & seorsim *ἀνω*, seorsim item *κάτω* excernere. Et licet eueniat non raro, vt ab exhibitio purgante vomitio, citra alui fluxum, & ab exhibitio

Nn 2

bito

bito vomitorio contrarium obseruetur; Distinguendum tamen est inter effectum per se & per accidentalem; item inter effectum ordinarium & extraordinarium. Quod nisi admittamus, vix in praxi commodum erit prospicere indicantibus.

Habent enim inter se effectum communem, irritandi naturam, & ad expellendum sollicitare; Habent vero & proprium, huc, non illuc, quin hoc respectu quasi contrarium & oppositum.

Patebit id magis, si consideremus tum ipsa ad se inuicem relata, tum subiecta illa, in quibus alius ab intentione sequi solet effectus.

Ratione subiectorum illud in praxi ratum est & firmum: Quicumque humores habent in primis viis magis fixos, acidos, austeros, non facile ab emeticis vomunt, sed conuerso medicamento stimulo inde purgantur magis *nata*, imo in his purgantia effectum saepenumero nullum omnino edunt. Hinc melancholicos *Hippocrates 4. aph. 9.* vehementius & quidem per inferiora purgandos praecipit. Quicumque vero humoribus gaudent biliosis, spumescentibus, aqueis, volatilibus, in illis tum vomitio facilis est, tum a purgantibus quoque solum saepe excitatur. Hinc & aestate magis *ava*, hyeme *nata* purgandos ait *locum 4. aph. 4.*

Quomodo vero differant inter se purgantia & vomitoria, cum omnino sint diuersa, magis patet, si eadem comparemus sibi ipsis & aliis. *Waleus l. c.* negat, dari realem & veram differentiam inter purgantia, ita vt hoc tantum vomitum cieat, illud solum aluum moueat; nec vllum discrimen hic inueniri posse contendit, quam limitationem quantitatis, & additionem corrigentis, ita vt purgantia qualibet maiori dosi data fiant vomitoria, & qualibet vomitoria correcta sine omni virtute emetica *nata* purgent.

Sed vtrumque hoc assertum fallit, primum quidem exemplo hypercatharseos, quae toto die accidit, seu purgante medicamento propinato, nisi per accidens humorum versus superiora motus eo citet & modifcet medicamentum, solum alvus
cita.

citatur, & ibi fit hypercatharsis. Adde quod maiori dosi propinam v. g. aloë ad ℥ij. manna ad ℥iv. rhabarb. ad ℥ss vomitum si quem faciunt, id præstent nauseabunda potius mole. Alterum vero, quod correctio *Waleana* sit nulla, putat enim g. g. & ꝑium vitæ, si addantur crystalli chalybis, seu *Olum* ꝑis, correctæ esse, omnemque vim emeticam amittere. Neque ratio vlla, nec experimentum rite factum id confirmant, quin potius *Olum* ꝑis maiori dosi datum vomitum ciet, & h. m. mixtum cum *Pro emetico*, cum ꝑio vitæ vomitum non non prohibet, ex nostra observatione.

Plura quæ adfert, eiusdem sunt commatis, adeoque purgantia & vomitoria non solo gradu operationis, respectu doses, sed mixtionis differunt modulo, quæ differentia est specifica, essentialis & genuina.

Si nempe omnia atque singula pensitemus vomitoria, conveniunt cum purgantibus acrimonia salino-sulphurea, irritatiua & stimulative; differunt eiusdem volatilitate, quam præ purgantibus habent maiorem, hæc vero minorem, fixiori acrimonia confusa, eamque idem vel explicitam vel implicitam. Sic sale volatili copiosa potentia vomitoria sunt, pro magis vel minus volatili sulphure magis vel minus salia, quem miscelæ individuum gradum licet nesciamus, quare puta asarum sit emeticum, piper non item, sufficit tamen nosse specialem, quem nimirum præstant partim partes aqueæ, ut in sedo minori, raphanotum hortensi, tum ruficano, maiori dosi hausto, & in succo; partim partes sulphuræ, impure, exemplo tabaci, asari, unde illa cum distinguat optime archeus, in humana hac caligine in eo acquiescere possumus.

Hinc, ut nulla purgatio fit sine bile, ita & nulla vomitio propriè dicta & arte inducta sine bile peragitur, quod ipsum axioma superioribus iunctum, quæ de purgantibus diximus, & ipsa illustrat & vomitoriorum doctrinam. Omnis inquam, purgatio seu *crisis* seu *crisis*, fit a bile tanquam humore principali extimulando, adæquate a fero. Quemadmodum igitur a purgantibus specialibus, a vomitoriis contradistinctis, bilis acquirit

In Stimulum citra *δρασμὸν* maiorem, totum quasi irritata; ita a vomitoriis bilis non saltem irritatur & stimulum nanciscitur, sed & spumescit una & *μεταρρισμὸν* acquirit, sale volatili eiusdem in motum citato, rarefacto & spumescente. Et hinc est quoque, quod purgantia rarius simul vomitum, vomitoria sepius simul aluum mouent, quia bilis spumescens stimulis illis suis intestina coafficit.

Volatilitas illa euaporabilis, quoad sulphur & sal volatile seu partes mercuriales, manifesto apparet in dictis vegetabilibus, non minus vero & in mineralibus. Apertissimum id est in ζ io, cuius sulphur cum partibus mercurialibus abigi potest mediante explosente Θ s. q. addito, quo facta omnis vis emetica emoritur, remanentibus partibus fixioribus. Imo id quoque in Θ lo verum est, eiusque ipsissimo sale, nam vtraque hæc sunt vomitoria, Θ lum in substantia, & Θ li post ignis torturam proleptum. Vt enim non tanta in eo sit volatilitas ac in ζ io, vnde nec idem potentia vomitoria assequitur; Ratio tamen in promptu est, acidum salinum fixius, partibus terreis implicatum magis. Accedit, quod partes venereæ, in omni Θ lo reperibiles, respectiue fixiores, non tam prompte domari queant vel annihilari. Satis tamen est, in omni Θ li sulphur adhuc latitare, quo si orbetur vel sal, ex hypothesi, illud amplius vomitum non citabit; vel si sulphur orbetur sale, vt in terra Θ li dulci, idem est sentiendum.

Afficitur vero iisdem, sale ac sulphure irritante, primo omnium & præcipue ventriculus; isque non vacuus, sed repletus, vel pituitosis vel biliosis imprimis humoribus, vnde *Causa 4. apb. 17.* oris ventriculi morsum, vertiginem tenebricosam & oris amaritudinem vomitoria indicare præcipue asserit, quippe biliosa. Reliqua afficiunt adæquate, non tamen sine bile. Hinc & vomitoria non illauiem, quæ in ventriculi capacitate hæret, solam expurgant, sed si fortiora sint, etiam intestina, vasa mesaraica, hepar, lienem, pancreas, mediantibus bile & succo pancreatico exhauriunt, indeque noxios humores eliciunt. Est enim ex his locis via brevis & expedita, per quam facilis est vomitio,

tio, id quod ex selectu & recensione differentium illorum magis erit in aprico.

Concludimus ergo, vim emeticorum consistere laxius quidem in inobsequentia ingesti remedii, quod alterari & subigi a ventriculo renuit, vnde ille vel grauatur ob nimiam copiam, vel laxatur ob lubricitatem, vel auersionem concipit ob heterogeneitatem, vel irritatur ob acrimoniam aduersam, quale quid in arsenicalibus quoque & aliis venenis occurrit. Singula hæc pluribus exemplis illustrari possent, nisi notiora essent. Strictè vero & proprie in acrimonia modificata & specificata, salino-sulphurea volatiliori. Vnde & ventriculi robur vnice vomitoriorum & purgantium virtutem dispensat.

Cumque ipse culinx sit destinatus, non cloacæ, maiori omnino opus est violentia; irritatur nempe ita ventriculus, vt recluso medicamento a liquore lymphatico glandularum miliarium & ipse hic characterem biliosum vel quasi emeticorum recipiat, & hinc spumescat, *σπασμὸν* concipiat, fibris nerveis ac membranis inæqualis & molestus euadat, consecratione quadam e vicino intestino quoque concitentur & confluant e glandulis succi consimiles. Inde lubricatur ventriculus, inde saliuat os, tremit labium & excutitur tandem saburra ibi restitans.

Hinc in quibus irritatio hæc facilius contingit, facillime in vomitum agitantur, & contra; hinc actiuiora respectiue & catholica magis sunt præ purgantibus emetica, maiori fisione, irritatione & extiori ope; hinc vbi morbus quasi vectibus est expellendus, rebellis & giganteus, præsto sunt emetica.

Quod vero de bile diximus spumescente, id ad alia quoque phenomena explicanda facit, (1.) quoad hypercatharsin, (2.) quoad colorem reiectorum ab assumptis consequentem. Credibile est, non solum in ventriculo fundi humores serofos, & ad motum concitari; verum per ipsum vehiculum assumptum deriuari vim emeticam medicamento ad intestinum quoque superius. Omnia enim assumpta & ventriculo concredita naturali via euaporant & propelluntur, etiam medicamenta, vnde cum bilis spumescentiam acquirat, accedente cumprimis in-

verso

verso ventriculi conatu & motu, euocatur & prompte subit ventriculum. Hinc si id non fiat, nec bilis spumescentiam h. m. acquirat, saepe ne operantur quidem vomitoria.

Deinde notabile est, ab emeticis, fiat cumprimis, fere vniformem eiici materiam, viridescentem, flavescentem vel potius ex flavo viridescentem; ab his & aliis, inprimis circa finem operationis, etiam amarorem concipi in ore, & tunc vtpurimum medicamentum agere desinit, vel nisi desinat, monetur medicus vt sistat. Fitque posterius hoc, non quod tunc demum bilis in ventriculum fit vocata, sed quod extrusis reliquis sequatur tandem & ipsa. Hinc signum hoc est & terminus quasi vomitionis in praxi, vt nempe compescatur, alias noxius futurus vomitus. Compescitur vero spumescentia eiusdem sopientibus & irritationem restrainantibus, stypticis, opiatibus, theriacalibus & ipso cumprimis Ψ i. Hic enim calore suo & spirituositate ventriculo amicus, eodemque prompte per *κατα* evaporare aptus, sulphureitate vero sua demulcens acrimoniam secum habitare bilem facit magis. Hinc, teste *Sennerio*, l. 3. *medic. practic. p. 1. f. 2. cap. 12. p. 157.* experimenti certi & secreti quasi loco nonnullis habetur, vt ab usu Ψ i nimis vomenti Ψ i cochlear vnum vel alterum propinent, atque in momento iuuamen inde pollicentur; quod non est de nihilo, vnde iussimus hoc saepius in praxi, praesertim plebeiis.

Alterum vero, seu colorum variegatio in excretis, optime quoque a bile deducitur. Sulphur est matrix colorum, bilis matrix sulphuris in corpore, vnde color omnis fere in excretis accidens a bile est, quod de martialibus valet quoque. Non opus ergo est, vt ad occultam medicamenti vim refugiamus, afferentes cum quibusdam, corruptos esse humores a veneno medicamenti, vnde statim in ichorem talem vertantur. Sensus ipse testatur bilem eiici, cur igitur ad alia deflectere & sensum dimittere velimus? Hinc vt purgantia non sunt venena dicenda; ita nec emetica.

Pertinet huc & illud assertum, purgantia quaedam esse catholica, quae nempe & omnes humores & per omnia excretoria

ria loca euacuant, quod inprimis prædicatur de ξ iatis & ξ ialibus. Est vero inter hæc ipsa quoque differentia, ξ ium quippe magis bilem educit; ξ ialia magis pituitæ liquandæ, exemplo saluationis, debentur.

Vt proportio inter agens & patiens ipsasque inprimis vires & causam morbificam est obseruanda: ita id ipsum quoque valet de vomitoriis. Pro *aua* exturbanda materia vitiosa, positive præsentem, insignia sunt, purgantibus respectiue fortiora, in se tamen alia magis, alia minus actiua, adeoque distinguenda; vnde diuisio 1. inter *mitia* & *fortia*, iterque hæc media, maxime in praxi est obseruanda, licet vnum idemque ξ iatum v. g. emeticum pro diuersa dosi vtrumque expediat. Valet id inprimis in infantibus, quibus ξ emeticum ad sextam, quintam, quartam grani partem sæpe cum successu propinauimus, posita indicatione præsentem.

Maximi etiam interest diuidere eadem 2. in *inuisitata, media*, & *inuisitationem*, habito non minus ac in purganibus selectu. Purgantia enim & vomitoria arma communissima & magis quidem heroica sunt medicorum, ergo bona & selecta sint oportet, quibus fidere, & cito, tuto ac iucunde vti queas.

Distingui etiam 3. merentur in *Gallenica* & *Chimica*, vtraque satis potentia & cognitione discernenda.

Necessaria & utilis est diuisio 4. inter *primaria* & *secundaria*. Illa dicendo, quæ sunt proprie dicta, quæ ægunt irritando, acrimonia salio-sulphurea volatiliori, vel implicita vel explicita magis conspicua; seu *immersæ sint illæ particule aliis*, vel aquosis, vt in sedo minori, raph. rustic. vel oleosis & sulphureis, vnde bilem spumescentem reddunt, archeo ingrata euadunt, & eum titillant ac stimulant ad subuertendum ventriculi fundum. Illa, inquam, primaria agunt intentione.

Hæc vero secundaria sunt, improprie magis talia, per accidens quasi, quæ agunt laxando, lubricandoque vias & ventriculum resupinando, cui molesta magis quam irritatiua seu aduersa deprehenduntur, item aquosa, tepida, oleosa, & alia incidentia, amara, acida, pituitosa glæci debita, secundaria magis intentione danda.

O O

Ta

Tacemus 5. diuisionem inter vomitoria *externa & interna*. Illa, quæ foris ventriculo iniunguntur, inusitata sunt, quæ uero id præstant titillando fauces, ut linguæ depressio in infantibus, digitus in fauces dimissus, & similia mechanica, improprie paulo talia sunt & adiuuantia magis actum uomendi. Quin tenendum est loco regulæ, non omnia, quæ uomitum cient, esse vomitoria, scilicet commoda, quæ ad ciendum illum *in Opus* adhiberi queant & præscribi. Quo præmissis, altera regula ad distinctionem selectus apprime facit: Quæcunque læsionem post se relinquunt seu ventriculi cumprimis, seu totius corporis, incommoda sunt vomitoria, & non selecta. Sic non conueniunt, quæ sola quantitate & copia assumpta id præstant, quatenus ventriculus copia aggrauatus tandem insurgit, ut excernat per superiora illa, quæ intus molestant. Non quæ qualitate aliqua ventriculo aduersa gaudent, ut quæ laxando, tonumque ventriculi dissoluendo id faciunt, ut pinguis & oleaginosa, quæ villos nerueos laxant, & ne arcte contineri vel corrugari queant, efficiunt, quippe ipsa quoque largius haurienda. Sic & helleborus albus & mercurialia minus huic scopo *quadrant*; imo ipsa quoque *fiata minus correctæ*, quicquid etiam de euacuandi uniuersali uirtute glorientur nonnulli, per urinam, sudorem, aluum & uomitum, quippe hoc ipsum *δεσπότης* præ se fert.

Subsumere iam facile est ex hisce de omnibus ac singulis ab autoribus inter vomitoria recensitis. Non usitata sunt v. g. inter leniora *relata aquea*, vel sola, vel cum pinguis, vel melle & dulcibus aliis, ut ficibus prius comestis, item *pinguis, unctuosæ, oleosæ* ipsa affatim & copiose hausta, ut aqua tepida, decoctum hordei, hydrelæum, hydromeli. Hæc, inquam, non usitata sunt, quibus uomitum directe expedias, sed si in censum hunc ueniunt, non nisi secundo, improprie & per accidens id præstant, quatenus parietes ventriculi resupinant, laxant & grauant, nauseabunda sunt, vel ut domestica, ut uehicula. Pinguis enim & tepida emeticorum sunt uehicula, modo his terminis vsurpentur, & utraque moderate pro laxando, facilitando & pro-

& promouendo potius quam mouendo vomitu adsciscenda. Cauendum enim in secundariis his est, ne ventriculum pessundent, læuigent, nausea & flatibus mactent.

Hinc dantur casus, vbi his solis contenti sumus v.g. (1.) in excernendis per vomitum venenis corrosiuis recens haustis, vt ∞ , ξ -to, vbi \circ amygd. d. optime conuenit, (2.) in infantibus *iunioris*, vbi oleum amygd. d. prodest, imo & sperma ceti ex eadem ratione. Obseruamus enim tota die in praxi, sperma ceti in asthmate esse laudatissimum, & in infantibus, quorum ventriculus est humidior, vt plurimum per vomitum, idque cum successu operari. Laborabat infans vnus anni respiratione anxia cum metu suffocationis; datus \mathfrak{B} . sperm. ceti, subsequente vomitu, dictum factum eundem liberabat, idque in pluribus aliis vidimus quoque. Idem de \circ amygd. d. valet. (3.) In pleuritide, vbi id ipsum cum aliis summe deprædicat *Lud. Septal.* idque non iniuria. Hinc aliquando, methodo extraordinaria, in suffocationis periculo pleuriticis sperma ceti quoque, & in quadam ægra cum tantilla \mathfrak{F} emetici cum successu dedi. (4.) quando in morbis vomitus vomitu promouendus & curandus est, vt in cholera & aliis bilis in ventriculum effusionibus. Ibi enim vix nisi hæc secundaria profuerint. Et contra vbi vomitus vrget inanis, vt in calculo, minus conueniunt oleosa, quæ citra hunc vtilissime dantur, v.g. ol. amygd. dulc. cum vino Hispanico.

Reliqua recensita emetica sunt partim diffusa nimis, nauseabunda & grauantia, partim violentiora, partim ingrata & nauseabunda. De sambucinis emeticis, aliisque legi meretur *Blochvviz. anat. sambuc. per tot.* qui & ex turionibus componit puluerem turionum sambuci polychrestum p. 56. & oleum ex acinis seu arillis tanquam egregium vomituum commendat p. 23. vt de aliis nil dicamus. Oleum ad $3\mathfrak{B}$. vel $3\mathfrak{B}$. commendat, vel ad cochlear mediocre; speciatim vero in philtis, vbi & \circ infus. flor. vel cort. sambuc. ad $3\mathfrak{j}$. vel \mathfrak{ij} . cum ∇ tepida pro accelerando vomitu dilaudat. Quis vero hanc quantitatem hodie propinet?

De saeco rad. sambuc. locus *Mindereri* extat *mod. mil. p. m.* 225. si nosse, *inquit*, sambucum adhibere, nobile haberes ad hydropicam aquam educendam remedium, cum succus radicis sambuci mirum quantum hydropicos purget. Non æque vero est tuta adhibicio, nisi cautissime agas, cum in minore quoque quantitate assumptus *αἰω & κἄτω* ad instar $\frac{1}{2}$ ii purget. Monet *ibidem*, acetarium etiam atque etiam caute vsurpandum, ne lipothymia (ab hypercatharsi sine dubio) contingat. Præstant hæc pro vsu externo traumatico. Quod si hæc talia vsurpentur minori dosi, aliquando habent locum, uti v. g. commendatur puluis seq. ex pulu. turion. sambuc. \mathfrak{B} . helleb. alb. gr. v. g. g. gr. iij. macis gr. ij. M. Sed efficaciora prostant longe.

Catapucia rad. & sem, ut & *helleborus alb.* eundem subeunt censum. Catapucia speciatim a *Fernelio* inter vomitoria externa refertur, quatenus vngu. de lathyride seu catapucia minore vomitum ciere scribit, si eo ventriculi regio inungatur. Sed id quoque non vsitatum est.

Decoctum *hyssopi* pectorale, & antiasthmaticum, *gratiola* hydropicum, neutrum vero per se emeticum est commodum.

Ex nicotiana sirupus de peto officinalis quibusdam locis fuit introductus, v. g. & succi vel decocti peti \mathfrak{B} . iv. (seu nostratis, seu, quod melius, Virginiani) hydromel. \mathfrak{B} .j. oxymel. squillit. \mathfrak{Z} .iv. digere in baln. ad 3. vel 4. σ . Liquorem clarum decanta. F. cum sacch. \mathfrak{B} .j. sirupus. Dos. \mathfrak{Z} .iij. in ∇ conueniente vel cerevis. tepida. Sed secundarium illum constituimus, non primarium.

Flores *genista* seorsim, & ipsum etiam semen ad emulsiones emeticas magni fit a quibusdam, sed tantam laudem non meretur. *Vngues humanos* licet *Heerius* tanquam emeticum commendat, certum tamen est esse hoc heterogeneum plane, & tantum non abominabile remedium. Locus est *obs.* 29. p. 324. Vidi duos, *ait*, qui nullo $\frac{1}{2}$ io aut alio eccoprotico, ne quidem hellebori extracto, aluum laxabant, cum meo consilio priorum vngu. um præsegmina & rasuram bibissent, vomitu iuxta ac secessu abunde se deplebant.

Mercurialia medicamenta ipsa potentia quidem sunt oppo-
 sita, aut vomendi principali fine non præscribuntur, quamuis
 citra intentionem aliquando vomitum cieant, ut id in azotho
 quibusdam contigit. Superfluum vero est & vitæ reddi composi-
 tum, alio, quam fundamentum habet in re, modo.

LIBRI II. SECTIO I. CAPVT IX.

*De vomitoriis rariis vsitatis &
 selectis.*

Inter media primo loco memoratur *asarum*, tenuium partium
 & aromatica pollens volatili virtute, unde vomitus ciet, ob
 partes sulphureo-salinas volatiles, & simul, ob texturam par-
 ticularum dictam, crudis, viscidis, lentis & acidis humoribus
 corrigendis debetur, ut in febribus chronicis, quotidiana &
 quartana, cuius velut panacea habetur, ictero nigro, obstructio-
 ne mensium. Est enim aromaticum incisivum (1.) purgans,
 (2.) cephalicum, (3.) vterinum, (4.) aperitiuum seu antiquar-
 tium.

Vsum habet 1. in *substantia*, seu puluere, magis tamen ex
 radice quam foliis parato, si v. g. pulu. rad. asari c. crystall.
 Pri ana ad ℥ss, detur, additis g. g. gr. iij. vel v. o. macis gtt. j.
 vel ij. vel si pulveris rad. asari gr. xv. vel ℥ss. cum ☉ Oli ana
 misceatur, add. oleo Qto aliquo, tuto & commode id dari pot-
 est. puluis vero foliorum longe violentior est, etiam in infuso,
 seu numero seu pondere expresso præscribuntur.

2. In *infusa* cum vino & cereuisia, & decoctis, vbi mite-
 scit & magis diureticum fit. Decoctione enim mitescunt eme-
 tica vegetabilia, & purgandi vim fere amittunt, quia sal vo-
 lat. aufugit, & partes aqueæ corriguntur, quod & exemplo
 raphani rusticani patet, hinc in infusa ad febres dictas com-
 mode recipitur.

3. In extracto, quod ex eadem ratione mitius est, in potiones & pilulas recipiendo, cum Proemet. g. g. & vitæ roborando. Sic & in extractis emeticis compositis habet locum, quale est B. *Mobii*. rad. asar. cort. rinter. sambuci. esul. iugl. ana ℥j. croc. metall. ℥β. P. extract. c. V. fortiss. in balneo. Extractum filtratur, inspissetur ad iustam consistentiam, exinde formentur pilulæ. Dos. ℥β. gr. xij.

4. In electuario, vnde elect. *diacuyes*, itidem dum per se, tum vt alia excipiat, vsitatum est. Peculiare igitur hoc habet asarum, quod præter vomendi vim simul etiam alteret, & bilem viscidam corrigat.

De *gummi gutta* iam superius dictum est. Datur commode in pilulis, v. g. gr. v. vi. viii, miscendo c. extract. asar. c. gum. *co & oleo anisi.

Oxymel simplex & compos. secundarii emetici vicem obit, licet compositum helleboratum helleborum vtrumque, & album quidem vt basin, recipiat. Hinc speciatim profunt ad incisionem humorum viscidorum, vt purgans & vt alterans. Vt enim de purgantibus diximus in genere, ea alterantia acuere, ita id ipsum quoque valet de emeticis. Hinc in asthma non tantum oxymel omne, imprimis helleboratum, prodest; verum etiam nicotiana pro asthmae specifico commendatur, vnde aqua ex. in destillata, sirupus de peto dictus, per iteratas infusiones paratus, in potionibus antasthmaticis præscribuntur, & *Christ. Langius not. in Fabr.* in Anglia, beneficio attracti nicotianæ fumi, ad mortem fere asthmaicum, vomitu curatum vidit.

Hinc notabile est quædam vomitoria, exemplo dictorum, non asthmae primario sine vomendi, habere tamen locum, alio secundo sine. In mentem hic venit elegans de oxymelite locus *Scaligeri exerc. 157. c. 5. p. 524.* quod ad G. optime referri potest, & de abusu potissimum intelligendum. Oxymel, ait, ventriculis non paucis, non raro, non parum nocet, nervis semper; intestina nihilo tutiora. Hin singultus, tremores, colici dolores. Visus hebetatur, dentes vitantur, semen genitale corrumpitur. Vbi redundat pituita, ad incidendum,

ad

ad tergendum, datur. Vbi non est, in ipsa natura grassatur bona; vellicat, mordet, erodit. Quamobrem vsus ad medicandum salutaris, sed non nisi prudentibus & quibus *visus* circumspetus est salutaris.

Vitriolum a *Paracelso* T. 1. p. 101. quartam partem pharmacopoli sustinere & medicinam contra quartam partem morborum asseritur, imprimis quoque, sine dubio, vomendi vsu. Maximi hic fit a quamplurimis, a *Paracelso*, *Quercetano*, *Angeb. Sala*, *Helmontio*, qui per vitriolata vomitoria quoque insperatos aliquot curasse se scribit p. m. 418. t. 4. & *Langio*, ut alios plures non laudemus.

Horum elogio antimonium stat post principia, ipsumque vitriolum ad celum vsque extollitur. Audiamus *Ang. Salam*, qui *ternat. emeticorum* c. 4. p. 499. Testor Deum, ait, & certo cuius promitto lectori, quod inter medicamenta vomitoria, tam simplicia quam composita, & quomodocunque preparata, siue mineralia, siue vegetabilia, quæ vel ab aliis adhiberi vidi, vel ipsemet adhibui, nullum obseruauerim magis vniuersale, magis item benignum vomitorium, quam \ominus *Oli. Langius* vero apoplexiæ certo curandæ (subintellige leuioris & curabilis) fundamentum in \ominus *Oli* tanquam egregio emetico consistere pluribus elogiis asserit l. c. n. 8. segg.

Sed vt ordine videamus hæc *Olica*, a dictis autoribus vni- ce & præxiatis, quæ forte violentiora & magis noxia habuerunt, æstimatis.

I. *Vitriolum in substantia emeticum est minus vsitatum.* Sunt, qui in peste ipsa summe id dilaudant, vt præ omnibus *Thom. Bouius Veronensis*, qui, libro *flagellum* inscripto, sancte affirmat, se *Oli* crudi \mathfrak{z} . in mellis & \mathfrak{v} ana dissoluti tam ad præseruationem quam ad curationem vsurpasse, ita vt in peste Veronensi plus quam \mathfrak{ss} x. consumpserit, & ex millibus vix vndecim perierint. Laudat hoc latius *Ponseca* T. 1. consult. 4. p. 334. & autorem empiricum vocat non contemnendum.

Notabile hanc in rem est (1.) in genere, *Olium* nihil aliud esse quam acidum liquorem, copioso aqueo dilutum, cum particulis

ticulis metallicis, nominatim venereis vel martialibus, coalitum seu concretum. Docet hoc tum analysis, siquidem summa & vltima elementa sunt acidus spiritus, & terra venerea, quæ in cuprum fusione fatiscit: & mechanica alia, exemplo $\text{Oli } \text{S}$, S , Dx . Vnde & *Iungius in Doxoscop.* chalcantum esse concrementum natum ex spiritu sulphuris & ære vel ferro asserit, & *Cartesius princip. philos. p. 4. p. 163.* succos acidos erodentes cum metallica materia concrecentes, atramentum sutorium componere confirmat.

(2.) Quamcunque verò exercet vim vomendi, a S re obtinere potissimum, licet diffusa & dispersa sub particulis aliis, vnde etiam Oli a quocunque affuso acido, & simplici S is, Oli , S comp. viridescit.

(3.) *Vitriolum liquidâ forma*, acido prædominante vel coniuncto liquido, vt & minori dosi vomitum non ciet. Quin potius eo casu roborat, ob ochreas & acidas particulas, habita tamen differentia ipsius, prout magis S iale vel S eam est, vnde acidulæ quoque non æque movent vomitum, nec essentia S latæ, toto die innoxie, quoad hoc ipsum, adhibita.

Crudum igitur nimis fuerit Oli seu simplex, seu aliud artificiale chemicum ea dosi, vt vomitum cieat, adhibere. Quod si tamen natura eo inclinet, sæpe, licet per accidens & cum insigni S o S o S o, pulvis absorbens etiam vomitum extraordinarie movet, alias nullo modo, eximie tamen iuvans.

Gilla quoque Oli pro vomitorio commendatur. Liceat tamen seorsim in S is hisce agnoscere differentiam aliis communem, ita vt Oli in substantia sit inusitatum, *gilla* medium, S Oli selectum, respectu scilicet S latorum.

Quale nomen sit *gilla*, nondum diuinare potuimus. Notat verò chemicis latius omnia emetica ex Oli petita, quo sensu *Schröderus pharm. l. 3. c. 26.* S la vomitiua seu *gillas* describit, ipsumque S Oli ita vocat. $\text{Kar' } \text{E} \text{O} \text{X} \text{H}$ verò præ cæteris ita communiter vocant Oli album depuratum, nempe per crystallisationem, prævia solutione & filtratione præstandam.

Non

Non occurrit hoc nomen apud *Jonsonium* in *Lexic. chim.* ast in *pharmac. Londinensi* Glum album depuratum citra hanc nomenclaturam describitur *p. m. 352.*

Crollius duplicem describit gillam, liquidam, ex crystallis Oli f is vel S is, phlegmate Oli acido solutis a Dj . ad 3B propinandam, cui paria facit liquor seu Ra viridis, vel rubra, ex C per acida, vt diximus, parata: & siccam seu Glum album vomituum, *Basil. Chim. p. 182. seq.*

3. O Oli inter O lata vomitoria præcipuum est, imo fere vnicè eligendum. Verum quidem est, vim emeticam adscribendam esse præcipue f i, illa tamen in O e hoc omnium agit mirissime, modo rectè sit paratum, neque ipsi penitus denegari potest.

Duplici vero nomine culpari apud recentiores quosdam hoc consuevit. (1.) quod a Venere ventriculum debilitante & naturalem eius destruente tonum vomendi vis eiusdem oboriatur. (2.) quod ventriculi plicis intimius adhærescens, per aliquod hebdomadas nauseabundo sapore & anxietate indefinenti gulam vrgeat, sicque (3.) ex attracto aere in perfectum Glum degeneret, totalem stomacho ruinam minitans.

Sed ad (1) iam diximus, h. m. f em ipsam satis domitam esse, nec ab ea aliquam noxam timendam. (2.) Sed O lescere iterum O li in & extra ventriculum non concedendum est. Non extra eundem id fit, etiamsi per aliquot annos aëri exponatur; quomodo igitur dicemus in ventriculo id fieri? Multo minus in eodem, quippe aër illuc non accedit, vel si id fit, vt cum cibis, refracte magis. Vnde multo magis ab acido ventriculi fixiori timendum id fuerit, tanquam elemento altero, prius per destillationem ablato, sed nec illud facile contingit. Et falsa est hypothesis, dari Glum regeneratum, citra considerationem principii salini vitriolici acidi. Non fieri id ex aere, si vnum exceperis humidum, patet sensu, qui testatur visu, ipsum Glum e non sufficienter destillato & propulso O lo enasci, quod aeri exponi debuisset. Neque O li aliud est, quam Glum , a partibus tereftrioribus, aqueis fluidis, & acidis fluorem simul

Pp

adeptis,

adeptis, separatim, viridescente smaragdina Ra exutum, verbo, albefactum, Glum album, nec particulis ꝑeis odeo amplius factum, quæ in crocum fatiscunt calcinatione & præcipitatione, crocum ꝑlem & ꝑeum, vnde terræ seu ꝑis Oli d. dicti vis adstringens & traumatica ad oculum patet. Est enim nihil aliud quam crocus ꝑlis vel ꝑeus, vnde fusione id etiam comprobatur. Venerea enim & ꝑialia hoc nomine optima.

Addi superioribus potest, ob eandem sine dubio causam Glum album elegisse, vel substituisse Chimicos huic Oli Oli, quod per naturam iam ipsum metallica tinctura fit orbatum, vel potius eandem non ita expansam & copiosam obtineat.

Vtque amplius delectemur in perlustratione horum ꝑaisivorum, assertum hoc experimento alio patet, quod iam diximus, nimirum si ꝑx Oli dulci affunditur acidus, ꝑis seu Oli, vel Ois compositus v. g. pro Ra ꝑis Oli, vel aliis scopis, viridis ꝑea Ra iterum recorporefit & ad sensum patet. Vnde si terra Oli dulcis purior desideretur, consultius parabitur, quando non tam aqua elixiuatur & a salinis atomis liberatur, quam spiritibus acidis nominatis, facta hinc edulcatione debita. Hinc consulto præcipitur a Langio, ꝑ hoc iterum calcinandum, (vtut fundatur, non refert,) calcinatum ꝑ s. vel ꝑta soluendum & coagulandum, idque toties, donec ad summam & crySTALLINAM puritatem & albedinem reducatur, denique ꝑi rectificatiss. sæpius cohobandum & perfecte edulcandum, in gloriosum & magnarum virtutum medicamentum. Hoc pacto sane, separatim magis particulis metallicis, benignissimum est vomitorium, indeque manna vomitoriorum dictum.

Notabile tamen est, nimis calcinatum amittere vim emeticam & sudoriferum euadere, vel alterans, insignium nihilominus virtutum, quod exemplo arcani duplicati patet, seu panaceæ Holsteinensis, quæ reuera panacea est, vbi salia nitrosa conueniunt. In eo vero iudem beneficio acidi nitri spiritus partes ꝑex separantur, & salinæ corriguntur, modo rite præparetur, nam e ꝑ factum vt plurimum vnitas potius magis eas exhibet, adeoque vomitorium est.

Idem

Idem exemplo etiam arcani Θ li comprobatur, quod quidam in secretis habent. Paratur vero imbibitione Θ is Θ li cum \circ eo seu \sim Θ li: Θ Θ li summe dequirati p. iij. \circ Θ li p. ij. M. in phiola reponere in calore, donec exiccetur. Alii solent denuo addere \circ eam, donec nil amplius recipiat. Debet tamdiu digeri, donec lapis appareat; de quo aliquot grana adsumenda in febribus intermittentibus, item obstructione hypochondriorum. Ad instar arcani Φ ri fit & ita dicitur.

Hinc & obiter notamus tum elementa Θ li dicta elucescere per Θ li \mathcal{A} is & \mathcal{F} is preparationem, quatenus \sim us Θ li vel \mathcal{A} is acidus recorporefit affusus limaturæ eorundem, seu potius suas partes metallicas separat, disiiicit & ochreas iuxta ac illas sibi associat, vnde Θ lum, quale prius erat, emergit.

Hinc Θ lum quidem ipsum \mathcal{A} is optimum est medicamentum, & ideo eligendum, quod purius & minus respectiue \mathcal{F} eum illud noscamus per preparationem manualementem, reuera tamen & hic obici potest, actum agi, cum Θ lum natium v. g. Hungaricum aliudque bonæ notæ, quod viridescit magis, adeoque est naturæ magis \mathcal{A} is, pro Θ lo \mathcal{A} , & pro Θ lo \mathcal{F} is Cyprium, aliudque quod cærulefcit, magis eligi possit, inprimis vero pro forma liquida \sim us obtinenda. Quid opus est tantis sumptibus, cum \sim u vitrioli, vel si via sicca & diosa id facere lubeat, calcinatione cum sulphure, parare vitriolum \mathcal{A} is vel \mathcal{F} is, vt inde \sim um obtineamus, cum natura & martiale & venereum vitriolum largiter ipsa suggerat? Neque enim vitriolum \mathcal{A} is vel \mathcal{F} is h. m. pretiose paratum aliter in spiritum pelli potest, quam vulgaris spiritus vitrioli, prævia calcinatione vel dephlegmatione, vnde nisi maiore quantitate destilletur, nil acquiritur laude dignum. Omne vero vitriolum est velut hermaphroditicum, de martis & veneris natura participans, sed modo de hoc, modo de illo magis. Interim satis est per illum vitrioli \mathcal{A} & \mathcal{F} is processum cognosci optima elementa, & quæ naturæ in hoc sale eximio componendo sint arcana.

Sed vt redeamus ad sal, certum est ex dictis & per experientiam nostram aliorumque (1.) vitriolum, seu Θ vitrioli

non esse medicamentum *δραστηριον* violentum, quin datum ad ΘJ . v. g. cum rad. asari, non nisi paucam vomitionem saepe praestitit. (2.) esse in vitriolo partes irritatiuas emeticas, & roborantes aperitiuas; ratione salis emeticum est & aperitiuum, ratione sulphuris & partium terrearum absorbens & placans, ratione austeritatis constrictiuum. (3.) Cum dosi debeat dari maiori paulo, nauseabundum esse medicamentum, quod fauces constringit, adeoque id ipsum etiam fieri, si soluatur in aqua appropriata, & potulenta liquida forma detur.

Hinc colligere licet iterum, ceu porismata, 1. habere locum suum etiam emetica vitriolata, quando magis haeret in ventriculo materia, minus, si profundius immersa sit. Vitriolata videntur minus bilem spumescens reddere, respectu giatorum , sed magis & proximius cum ventriculi archeo nauseabundum characterem communicare, vnaque materiam ibi haerentem pituitosam, fermentare. Ergo hoc casu primo locum habent. Pro fortiori vero cuneo giata inseruire & praesto esse.

2. Conuenire in primis vitriolata emetica in laxitate ventriculi, quando parietes nimis leuigati minus corrugantur, quae ipsa corrugatio per accidens quoque ad excutiendam materiam facit; relinquunt post se robur, non debilitant tonum, sed potius eundem magis respiciunt.

3. Cumque ventriculum eiusque villos membranaceos immediate afficiant, & eliquent glandulas miliares, hinc etiam, quando per consensum ventriculi vel praecordiorum afficitur caput, vitriolata emetica habent locum, partim placando, vt in epilepsia, commendata hinc a *Quercetano*, *Sala* & aliis, partim fundendo pituitam, vt in apoplexia & incubo, in quo non sine successu propinantur.

Locum vero non habent haec vitriolata in affectibus pectoris essentialibus. cum acrimonia vel erosione coniunctis, etiam in fieri, inde enim tussi adaueta facilis fit ruptura & exesio vasorum, vnde non audiendi, qui iis casibus commendant quoque \ominus vitrioli.

LIBRI II. SECTIO I. CAPUT X.

De

Emeticis Antimoniatis.

Sequuntur Emetica selecta, eaque ex *antimoniatorum* classe petita. Cumque hæc sint heroica, non minus tamen suos patiuntur manes; antimonium ab aliis summe laudatur, ab aliis ad orbem detruditur. Animum subit historia de parente, quodam, qui morti proximus fidem fecit, filiis suis, se quicquid habuerit auri, idque non parum, condidisse in vineam, quærent & foderent diligenter, donec inueniant. Persuasum est toti fere orbi, auri non tam substantiam, quam genuinum seminium conditum esse aliis in vitriolo, aliis in antimonio, ut plura non memoremus. Hinc istud: est in vitriolo, quicquid quærent sapientes. Partitis igitur operis acerrimo studio hæcenus quæsitum, est à curiosis illud seu aurum, seu seminium auri; verum idem experti sunt fatum, achæredes prædicti parentis. Illi dum colerent diligenter vineam, reportabant lucrum eximium, aurum plurimum ex vino cultura facto fluens. Hi dum scrutantur mineralium viscera; selecta medicamenta plurima reperere, iisque tum se, tum alios ditarunt.

Autim affirmare, sola seu potissima hac causa *Basilium Valentinum* in curru triumphali antimonii triumphum agere apud posteros, *Suebtenium*, *Quercetanum* aliosque adhucdum inclarescere. Indeque factum est, quod tot medicina, tot panaceæ ex his duobus, vitriolo & antimonio, fuerint inuentæ. In singulis vero dubiam palmam vitriolo facit antimonium, imprimis quoad vim emeticam & diaphoreticam. Sique vitriolum, quod ex *Paracelso* laudauimus, quartam pharmacopoliæ partem constituit, antimonium sane dimidiam absoluerit, imo ex illo solo emetica, diuretica, diaphoretica, bezoardica & nulla non parantur.

Pp 3

Anti-

Antimonium crudum in substantia vomitum non ciere, auctoritates, experientia & rationes testantur. Inde enim *Myresius*, *Arnoldus*, aliique etiam alibi citati id asserunt, & pulueres contra vertiginem, epilepticos, hystericos & alios componunt; videri etiam de eodem meretur *Primerosius* l. 4. de vulg. error. c. 15. Ratio esse potest, quod in minori dosi diffusa vis salino-sulphurea, quod ipsa quoque occultata quasi & introuersa.

Hac occasione operæ pretium est elementa antimonii lustrare, ut hinc tum ipsa res pateat, & vomendi energia; tum, quo iure nonnulli inter venena nocentissima referant giata non tantum emetica, sed promiscue alia quoque vniuersa.

Duo sane sunt præcipua stammina eiusdem: *sulphur & partes metallica*, ipso sensu & processibus plurimis testantibus. *Sulphur* odore se statim prodit, simulac igni exponitur dispersum, ut in vitro gi; visui manifestum sit eadem operatione, ardet enim, ut non minus totum quasi gi in sulphur vertitur, seu menstruis lixiuiosis quibusuis & propriis coctione, solutione & præcipitatione per acida elicere libuerit; siue per acida, cum O_i , vitrioli, quod *Helmontius*, *Willisius* & alii præstant; utroque modo, licet diuerso effectu & respectu, separatione facta; priori assimilando, obsequentibus simul partibus metallicis propulso sulphuri; altero separando partes metallicas magis.

Partes vero metallica in regulo visuntur, non solum separatione facta maiori & primaria cum D & F ro, verum etiam leuiori in fusione ipsius gi, vitri hyacinthini quandoque, & ipsius puniceii. Vidimus enim in singulis separatos globulos metallicos regulinos. Par ratio est similibus processuum ex iisdem, in diuersum licet usum constantium. Vtrumque elementum tum hoc, tum gi diaphoretici exemplo elucet & illustratur magis. Resoluitur enim gi in quibusuis processibus quasi in hæc duo præcipua. In gi diaph. sulphur deflagrat perfecte auolando, vnde non solum ipsum hinc albet, verum quoque partes metallicæ dissociatæ cum volatilitatem sulphuris amici non assequi possint, eoque sic destituantur, calcis formam induunt, usu diaphoretico aliisque conspicuæ.

In

In regulo vero parando additur nitro Prus , vt non perfecte auolet sulphur, sed cicuretur & captiuatum separatumque a suo socio in scorii resideat, simul fusione facta duo hæcque elementa, velut nuda, perfecte & ad oculum compareant. Ipsam vero calcem fixatam regulo deberi, cum partibus terreis implicito, patet, quod igne fusionis adhibito ex gio diaph. reuiuiscat regulus. Neque obstat, sulphur gii affuso u O i albescere; & bezoardicum minerale exhibere, siquidem sulphur gii illud non purum est, sed partem non minimam secum sororiantem occultit secum; adeo hæc ipsa elementa amicissime se complectuntur, nec nisi ægre admodum vinculum societatis dimittunt. Hæc ipsa est causa, quod gij um instar Protei tot diuersas transformationes subeat, & licet constantem videatur offerre faciem, mox aliam occultam ostendat, variato solum processu.

Secundaria & implicita passua in gio elementa sunt partes aquea & terrea, quarum illæ aufugiunt facile, hæc immutantur facile, determinatæ pro imperio & fortuna seu mutatione dictarum actiuarum.

*Secundaria & implicita media sunt partes acida & mercuriales; acidæ quidem latitantes in sulphure, neque prius euolutæ, quam in gas vertatur idem; mercuriales vero latitantes & immerse in partibus metallicis, vtræque simul salinæ, illæ fixæ, hæc volatiles, vnde \ominus gii ligans elementa reliqua æstimandum est, mirum quantum variante transpositione, immutatione & mixtione particularum, prout scilicet tractantem inueniant. Acidæ non minus ac sulphuræ sensu patent, ex inuersa natura eiusdem, velut phœnix aliis e cineribus natus. Mercuriales altioris sunt indaginis. Vtut vero mire ludant, acquiri tamen & ostendi possunt, partim ex toto, facta sublimatione artificiosa, pluribus aludel propagata, vt volatile a fixo secedat, saltim ad probationem eiusdem; partim ex partibus metallicis, qui modus in secretis habetur, videri tamen potest apud *Basil. Valent. c. comment. Kerkringii, Langelottum epist. ad curiosos, Becherum in Psychosopia, & alios.* Quin imo non desunt, qui regulum gii nomine gii eiusdem, vt non dicam philosophorum, dignantur.*

Quin

Quin ponamus, non a priori, non ad oculum quasi hunc demonstrari posse, esse non-ens chemicum, quod aliis placet, factis tamen fuerit, a posteriori, per effectus, per *Φανόμενα* & affectiones varias eundem demonstrari posse. Non enim sequitur, rotunda & volubili æque forma eundem debere in theatrum prodire.

Et hæc ipsa ratio est, quare Δ η sit emeticum non raro, cui pro diaphoretico solo nescias fidere, quoniam ex dictis occultit secum partes metallicas, hisque implexas utrisque salinas. Arsenicales sane partes inesse η io, iniuria est seu chemicarum, seu qui labori philosophico idem destinant. Calumnia, inquam, est, quæ tamen viros magni nominis vel hodiernum deterreret, ut non audeant interius eo uti villo modo. Sed de eo post paulo.

Utque anticipemus hanc controuersiam, si ita dici mereatur, vel dubium potius elucidandum & dirimendum, arsenico carere η ium patet præter dicta, (1.) quod concluso igne η ium in clystum saluberrimum constituat remedium, cæteroqui sine dubio, nec nitri quidem antidoto obstante, liquorem inquinaturum. (2.) quod ipsum η ium sit potius antidotum arsenici, exemplo magnetis arsenicalis, qui ex η io, Δ e & Θ o conficitur, ita ut venenum omne mitescat, & iuxta quosdam innoxie hinc assumi possit in corpus, saltem brutorum, quorum nullum fere tam firmum est & *ιδιου γηγενια* præ homine gaudens, ut ab arsenico assumpto, si quodlibet, non moriatur. Vniuersale enim est venenum arsenicum omnium animantium. (3.) quod ipsa η iata, qua talia, nullam cuti vel carni corrosionem inferant, quod proprium est arsenicalium. (4.) quod quicumque ab η iatis mortui scribuntur, vel obseruari sunt, nulla veneni assumpti, in specie arsenicalis, phenomena in corpore ostenderint. Ex gr. xii. vitri η ii cum elect. lenit. centum sedes, & mortem obseruauit *Cornar. obs. med. c. 4. p. 9.* Tacemus alios, quos *Gemma l. 2. cyslogn. Hildan. cent. 5. obs. 12.* inde mortuos narrant.

Notabile etiam est, quod vis salina, metallica, mercurialis η ii magis pansa sit, præ reliquis metallis, quia viscido cohesiuo glutine

glutine caret, & pulverisari facile potest, quia non ita fixum est corpus, instar reliquorum, utroque nomine magis actiuum. Certum enim est, vim metallicorum corporum in calce potissimum residere, qua non obtenta (par ratio est croci vitriolici in ꝑe & ꝑte,) extractio & diffusio minus habet locum, vt dissociari possint particulae.

Indicium salis huius, praeter dictam rationem, etiam praebet infallibile vitrificatio. Omne vitrum ex sale & terra constat, inuicem vi ignis coadunitis & se amplexantibus. Ergo & calx illa ꝑii, quando ad vitrum abacto ꝑe aptatur in patina, bina vel tertia vice, ꝑium, (terram sanctam vocat *Rulandus*,) & inde fusum vitrum potentissime vires emeticas exerit, panko ꝑe proportionato sale. Quin haec ipsa ratio addi superioribus potest praecipua, ꝑium cradum vomitum non ciere, quia partes salinae iuxta cum ꝑeis minus sunt pankae, minus solubiles, adeoque minus actiuae, vti vna solubiles reddita summe actiuae euadunt.

Atque haec erit regula & fundamentum iudicandi de ꝑiatis emeticis omnibus, in genere & specie: v. g. 1. Quaecunque emetica ꝑiata partes salinas & sulphureas magis habent vnitas, expansas & solubiles, illa sunt potentiora & summa emetica; Quaecunque vero diffusas, minus pankas & solubiles, minoris sunt actiuitatis & violentiae. Videndum vero vt nec nimis nec minus agant.

2. Quaecunque ex dicta causa sunt actiuiora emetica, illa sola sunt seligenda, quin diffundenda & diffusionem refraganda.

Alia ergo sunt (1.) minus actiua & debilia; alia violentia; (2.) alia ex his iterum crudiora, alia correctiora. *Sulphur* ipsum auratum vomendi sine non adhibetur. Restant igitur, ceu basis, flores, vitrum & crocus, & posteriora duo quidem praecipue. Flores ab Empiricis adhibentur saepe, & exemplum maniaci apud *Horsium* his curati extat.

Vitrum & crocus metallorum non differunt essentia, vtrumque enim est vitriforme corpus quoad consistentiam, differunt solo colore,

colore, vnde crocus metallorū est & dicitur vitrum ꝑii puniceum; alterum ꝑii ꝑii vitri nomine veniens, hyacinthinum. Different preparatione, quod vitrum maioris est apparatus, crocus metallorum minoris & quasi extemporaneus; illud quippe eget calcinatione, eaque repetita, & fusione hinc separatim; hic sola fusione, facilius & per compendium quasi sulphure superfluo per deflagrationem cum ana abactō. Neque enim crocus metallorum impurius a ꝑii ꝑii preparatione resultans huc quadrat, vel in praxi vsitatus hoc sine est.

Neutrum vero horum in substantia adhibetur, ob summam violentiam, sunt enim inexhausta & externa quasi virtutis, vnde si in puluere dentur, cum non excernantur facile, sed plucis ventriculi se insinuent intimius, quoscunque humores corporis obutos, vel haustos efficiunt, vnde hac causa est, quare tam infamantum pluribus fuerit ꝑii, eiusque vitrum. Hinc licet nouerimus exempla ab empiricis aliisque aliquando data vitrum & crocum in substantia, citra tristem hunc eventum, innoxie, Dei singulari gratia; præstat tamen & intutum omne, quod nocere potest & effectum tristem fortiri, in praxi omittente. Nec vitrum ꝑii vitriolatum penitus innoxium est, duplici nomine, quod ex preparatione patet. ꝑii vitri. ꝑii hyacinth. ꝑii puluerisato subtilissime in alcool affunditur ꝑii vitrioli ad digitum vnius eminentiam. Facta per 2. 3. hebdomadas infusione, leniter obturato vitro angusti orificii, digeritur tandem, donec ficescat, vel in pulvem albidam sicciorem redigatur, in pilulas hinc ad gr. iij. vel iv. formandam, vel in puluerem. Non perfecte h. m. figitur vis emetica vel corrigitur, & simul vis corrosiua vitrioli eidem impertitur, vnde licet commodam sit medicamentum pro fortioribus, non tamen selecti emetici, nostra quidem opinione, meretur titulum.

Vt itaque radix & fons omnium quasi emeticorum est vitrum ꝑii potissimum, siue hyacinthinum siue puniceum, croci metallorum nomine veniens, opere pretium est disquirere, tum qua ratione agat, in genere, tum quam ob rem in minutissimo quasi & vix imaginabili pondere. De Priori quidem satis

fatis constat ex assertis, agere ob sal sulphureum, repetere tamen & supponere id hic quoque oportet, vt alterum eo magis inuestigemus, & res tota magis illustretur.

Exemplum huius diffusæ virtutis præbet infusum vitri $\frac{1}{2}$ ii, vel croci, siue simpliciter infundatur cum vino rhenano v. g. ad gr. iij. iv. siue coquatur. Vel quod perinde est, si nummi, annuli, vel calix scyphusve picatus huic rei inseruiat, illi immersi vino, hic infuso, si v. g. $\frac{3}{8}$. vitri $\frac{1}{2}$ ii puluerisati cum pice misceatur & fluida hæc obducatur scypho iuniperino, vel alio. Singulis his modis toties vomitum ciet vitrum, quoties fit infusio.

Atque hæc ipsa est ∇ bened. Rulandi, frustra litigantibus autoribus, an ex croco metallorum, an ex vitro $\frac{1}{2}$ ii ab ipso fuerit parata. Sunt qui sola irradiatione agere putant, eo quod nulla ad sensum adpareat imminutio infusi cum liquore vitri, vnde perpetuum & æternum quasi emeticum parant. Imo id ad alterandi quoque vim extendunt nonnulli, aliudque exemplum simile præbet $\frac{1}{2}$ ius, qui infusus vel coctus cum ∇ a vermes necat, itidem citra ponderis decrementum sensibile. Vt melius hæc pateant, supponemus distinctius (1.) potentissimum emeticum $\frac{1}{2}$ iatum constituere vitrum.

(2.) Hoc ipsum vim suam communicare cum liquore seu aqueo, seu vinoso, seu acido, tanquam menstruo commodissimo.

(3.) Materiam licet corpoream, subtilitate nihilominus insignissima pollere, seu in aerem, seu in liquorem fiat dispersio, vnde qualitates nil aliud videantur esse quam modi materiæ. Exemplo sit in odoribus moschus, & odoribus consimilibus imbuta; in liquoribus fel aquæ commixtum, etiam in minima quantitate multum liquorem inficiens amarore, vt alia taceamus.

(4.) Medicamentum etiam in minima quantitate esse tanto magis actiuum, quo principiis actiuis magis factum est. Hinc certum est, energiam hanc dependere unice a sale sulphureo minerali. Sal est primum solubile, ergo per menstrua hæc

crisis

Qq 2

ipsa

ipsa soluitur. Sal est interpres amicitia inter sulphur & aquam, inter sulphur & acidum, seu reddit illud ipsum solubile. Id vero nulla alia ratione fieri poterat, quam intima ille vnione particularum per fusionem. Vtque sal reddit sulphur solubile; ita sulphur limites ponit sua hac textura, vt elutriari aque non possit. Genuina igitur ratio huius actiuitatis debetur sali in minimo quoque pondere actiuo; durantis vero eiusdem adscribenda sulphuri. Ideo tamen putandum non est, nil omnino corporei migrare in liquorem, praecipue potentiorum acidulum; si enim experimenta facere placeat, manifeste apparebit, imminui, licet non ad sensum, attamen reuera. Licet enim id non pateat facile, quod in locum extracti & soluti corpusculi humidi soluentis particulae succedant, nihilominus si euaporetur liquor vel potius destilletur, qui infusus fuit, id ad oculum patebit, quamuis in minima quantitate, vt diximus.

Correctiora igitur giata emetica sunt 1. *infusa*, quae & cito agunt, idque efficaciter; & cito transeunt, seu operationem suam absoluunt. Quod vero nonnulli scribunt, corrigi quoque eadem, v. g. vitrum gi in insolatione, seu calore ignis solaris, vnde verso eodem in calcem, alterans & diaphoreticum saltem expectant, id minus locum habet. Si vitri gi puluis subtilissimus ad aliquot septimanas soli exponatur calido, verba sunt *Peracetani* *tecr. c. 10.* & de eo postea, etiam maiori dosi propinetur, nullaram virium ad euacuandum & mouendum corpus esse futurum, quod calore solis spiritus eius exhalarit & euanuerit. Id, inquam, eatenus verum est, quatenus sulphure exhalante & deflagrante figitur in calcem, minus tamen perfecte, vnde purum putum tunc reddi diaphoreticum dicere non ausim, neque enim calor iste solaris collectus a colore ignis actualis differt.

Consulto tamen monendum est, vix posse tuto praescribi talismodi infusum, nisi vel determinet medicus totum processum & formulam, vel accurate nouerit, quomodo parata & benedicta extet. Deinde & maioris securitatis gratia talismodi infusa prius filtranda veniunt.

In selectiori vero praxi vtendi hic modus, licet non reii- culus,

culus, hodie minus frequentatur, excepto 2. *oxyfaccharo emetico*
A. Salæ, & concentratori *B. Ludovici*, de quo ipsi videri meren-
 tur, dando ad \mathfrak{z} j. ij. & amplius,

Præter infusum \mathfrak{z} ii, ∇ benedict. & oxyfacch. emeticum \mathfrak{z} .
 in vsu est *mercurius vitæ*; dictus mercurius, seu quod putarent
 autores nominis esse eundem mercurialis naturæ, nam ex \mathfrak{z} -to
 & \mathfrak{z} io parentibus enascitur, seu analogice, quod mercurii sub-
 limationem & præcipitationem æmuletur, vnde diximus esse
 præcipitatum \mathfrak{z} ium. Vti enim mercurius sublimatur per salia in
 forma sicca; ita \mathfrak{z} ium per eadem in forma butyrofa, etiam ci-
 tra additionem \mathfrak{z} ii \mathfrak{z} -mati. Mercurius vitæ vero dictus fuit com-
 muni more seculi, ad commendationem medicamenti, vt elixir
 vitæ, aqua vitæ, balsamum vitæ quoque nominatum fuit. Sed
 reuera nihil omnino de mercurio participat, sed sunt ipsæ partes
 regulinæ in liquamen redactæ, vel potius flores \mathfrak{z} ii, vt partes
 regulinas cum vitriformibus complectamur. Neque enim flores
 quoque adeo differunt a vitro, sed sunt calx \mathfrak{z} ii eleuata, ex qui-
 bus regulus & vitrum fusione parari potest. Quod vero non
 mercurialis sit naturæ, ex hoc ipso, aliisque dictis, vt & effectu pa-
 tet, nullam enim ciet saluationem, sed vomitum.

Ob vires arsenicales hunc reiicit *Knöbelius*, secutus *Basil.*
Valentinum tr. de febb. Epid. & pestil. vbi plura de eodem habet,
 p. 8. Hac occasione tres autorum de antimonio hypotheses esse
 memorabimus; (1.) illorum, qui antimonium penitus atque pe-
 nitus damnant, etiam diaphoreticum; (2.) qui distinguunt inter
fixatum, & non *fixatum*, vomitorium admittendo nullum, imo
 nec ex vegetabilibus; vti nec purgationem vel venæ sectionem, vt
Knöbelius, *Thomson*, *Helmont*, & quidam alii; (3.) qui vtrisque v-
 tuntur, sed prudenter & μετ' ἀσφαλείας, quod optimum est. Ipse
 vero Mercurius vitæ mitior est vitro, tuto intro dandus, posita in-
 dicatione, vel dosi primaria ad gr. iij. vel secundaria cum purgan-
 tibus ad gr. j. Eadem est ratio rosæ vitæ mineralis, seu mercurii
 vitæ tincti cum \mathfrak{R} a sandali.

4. Recluso per clauem antimonio optimum est emeticum
Tartarus emeticus, recipiendo croci metallorum, (tanquam com-
 pendio.

Qq 3

pendiosioris, veletiam vitri, florumue, quod ex dictis satis claret,) & cryftall. tartari ana q. v. Affusa aqua sufficienti coquuntur prouido carbonum igne, in olla vitreata. Post ebullitionem liquor quam potest calidissime filtratur; filtratus euaporatur ad tertias, vel amplius: atque sic, reposita ollula cum operculo suo in cellam, colliguntur cryftalli tartari emetici, transumpto in se sale emetico. Reclusum esse crocum patet, tum ex effectu hoc, tum quod caput mortuum residuum colore rubro eleganti polleat, in eosdem, si libuerit, vsus vel alios potius impendendum.

Dosis ordinaria sunt gr. j. ij. iij. infantibus gr. $\frac{1}{4}$. $\frac{1}{8}$. Extraordinarie quandoque plus dandum v. g. in maniacis; siue in puluere per se, siue in pilulis, cum extracto aloes, siue in potionem redactus cum sirupo, seu oxysaccharum cum oxy melite, siue alia formularum genera.

Neque opus est correctione alia, tartarus quippe & expandit & corrigit simul leni acore suo. Quæcunque vero alia emetica vel purgantia minori quantitate venduntur, omnia ex hoc fonte desumpta esse sciendum. Atque ex hoc ipso colligi quoque potest, in minimo antimoniatâ agere pondere, ob principia summe actiua.

Hæc simpliciora sunt præparata ex antimonio emetica, ast optima. Neque enim decomposita reddere eadem accessione solari, lunari, opus est, facile tamen & innoxium, si mercurius vitæ solaris, lunaris ex butyro antimonii fiat, facto ex regulo solari, lunari, martiali. De singulis vero bene sentire iubet veritatis amor, & experientia, satis superque testata præsentaneam in morbis etiam grauissimis opem. Abusus nec hic tollit vsus, vnde scommata illa, quin & fulmina in antimonium, nauci faciendâ.

Omnis hic timor, vel odium, vel calumniæ cessant, modo tria attendantur: (1.) corporis ipsius status & præsentia materiæ positivæ indicantis & ad educendum aptandæ, (2.) medicamenti ipsius iusta præparatio; (3.) Præbium proportionatum, non excedens. Quod si nihilominus inopinata eveniat hypercatharsis, vel debilitas quædam, ipsi huic prouida cura medici facillime prospici potest,